

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

Integrace dětí z dětských domovů do společnosti

The Integration of Foster Home Children into Today's Society

Vedoucí práce

PhDr. Ivana Nováková

Autor práce

Nicole Freibergová

Praha 2015

Poděkování:

Touto cestu bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Ivaně Novákové za velmi vstřícný přístup, trpělivost, cenné informace a za vše, co mi ochotně poskytovala po celou dobu tvorby mé bakalářské práce. Poděkování patří také řediteli, Mgr. Radovanu Pokornému, vychovatelům a sociálním pracovníkům v Dětském domově v Rovečném a také p. ředitelce Ing. Michaele Wicki v Domu na půli cesty v Praze. Zároveň také děkuji své rodině a přátelům, kteří mi byli po celou dobu oporou a měli se mnou mnoho trpělivosti.

Prohlášení:

Čestně prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „ *Integrace dětí z dětských domovů do společnosti*“ vypracovala samostatně a čerpala jsem pouze z pramenů uvedených v seznamu literatury, který tvoří přílohu mé práce, a že moje práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 28.4. 2015

.....
Podpis autora

Anotace

Tato bakalářská práce mapuje problematiku mladistvých, kteří po dosažení plnoletosti odcházejí z dětských domovů a jejich následnou integraci do společnosti. Práce reflektuje život a výchovu v dětských domovech z perspektivy personálu a mladistvých, kteří již dětským domovem prošli.

Cílem mé práce je porovnat na příkladu konkrétních zařízení – dětský domov a Dům na půli cesty – prostředky přispívající k zařazování odcházejících dětí do většinové společnosti.

Teoretická část se zabývá pojetím a významem rodiny, dále pak samotnou ústavní výchovou v České republice a závěrečná kapitola teoretické části se věnuje problematice odchodu dětí z dětských domovů.

Praktická část se zabývá samotným výzkumným šetřením – metodologická zakotvení, charakteristiky výzkumných proměnných, případové studie a závěry šetření. Závěrem se pak věnuji analýze jednotlivých případů a závěrečné diskuzi zjištěných výsledků – možným problémům nastávajícím po odchodu dětí z dětských domovů.

Klíčová slova: Dětský domov, Dům na půli cesty, mladistvý, integrace, ústavní výchova, společnost

Abstract

Foster homes in our society serve as a mechanism on a structure to provide orphaned children with proper care, comfort and shelter up to the age of eighteen.

However, there are many problems with this system namely how to children who reach eighteen integrate into society upon leaving the system of „Foster Home“.

The following is a reflection of life and care in foster homes seen from the perspective of ex-foster home children and staff members. The objective is to compare and contrast the various situations that occur during this very emotional and sensitive time; integration into society.

Keywords: Foster home, Halfway home, juvenile, integration, institutional care facility, society

Obsah

Úvod	7
I. TEORETICKÁ ČÁST	9
1. Rodina a její význam.....	9
1.1. Vymezení pojmu – rodina jako základ zdravého duševního vývoje dítěte	9
1.2. Kategorie rodin z hlediska funkčnosti	11
1.3. Nefunkční rodina jako příčina ústavní výchovy.....	13
2. Ústavní výchova v České republice	16
2.1. Vymezení pojmu	16
2.2. Pozitiva a negativa ústavní výchovy	17
2.3. Psychická deprivace dítěte.....	18
2.4. Zařízení v ČR pro výkon ústavní výchovy	20
2.4.1. Kojenecký ústav / dětské centrum, dětský domov pro děti do 3 let	21
2.4.2. Dětský domov	22
2.4.3. Dětský domov se školou.....	22
2.4.4. Diagnostický ústav.....	23
2.4.5. Výchovný ústav	24
3. Odchod dětí z dětského domova	25
3.1. Příprava na odchod z dětského domova.....	25
3.2. Ukončení pobytu a odchod z dětského domova.....	27
3.3. Pomáhající projekty týkající se problematiky odchodu z dětského	28
3.4. Varianty bydlení při odchodu z dětského domova	29
II. PRAKTICKÁ ČÁST	30
4. Výzkumná část.....	30
4.1. Výzkumný cíl a použitá metodologie	30
4.2. Dětský domov v Rovečném	31
4.3. Dům na půli cesty.....	32
5. Interpretace sběru dat	34
5.1. Analýza rozhovorů s pracovníky zařízení	34
5.2. Analýza rozhovorů s klienty Dětského domova a Domu na půli cesty	36
6. Problémy po odchodu z dětského domova	38
Závěr.....	40
Použitá literatura:	41
Seznam příloh:.....	44

Úvod

„Dítě z děčáku.“ S lidmi označenými touto nálepkou jsem se setkávala při své praxi v dětském domově. Moje staré představy o tomto pojmu se v kontaktu s realitou měnily, dostávaly více rozměrů. Získávala jsem na jistotě, že příčiny, následky a průběh pomoci v péči o tuto skupinu klientů sociální práce nejsou tak samozřejmé a jednoduché, jak by se mohlo všeobecně zdát. Rozhodla jsem se proto věnovat této oblasti při zpracovávání odborné závěrečné práce.

Předkládaná práce vychází z mého zájmu dozvědět se, jakým způsobem se výše zmíněná nálepka z těchto lidí sloupává při opouštění dětského domova. Jaké jsou možnosti jejich podpory a to na úrovni institucí, které o tyto klienty pečují? Uvědomění, že tato problematika není tak přímočará, jak se v laické veřejnosti někdy vyjadřuje, mě přivedlo ke snaze uchopit ji na základě vědeckých poznatků, odborné literatury a vlastního výzkumu.

Text mé práce je zaměřen na možnosti integrace dětí z dětských domovů do společnosti. Přestože se odborné diskuze na toto téma objevují, při studiu pramenů vyšlo najevo, že zamýšlená práce má své opodstatnění. Příprava v dětských domovech na odchod jejich klientů i koncepce zařízení poskytujících následnou péči – to jsou oblasti, do kterých tato práce přispěje svými poznatky.

Cílem práce je porovnat na příkladu konkrétních zařízení – dětského domova a Domu na půli cesty – prostředky přispívající k zařazování odcházejících dětí do většinové společnosti. Význam tohoto cíle spatřuji v možnosti porovnat pomyslný výchozí bod a další zastávku na cestě dospívajících klientů ústavní péče k jejich osamostatňování. Tato cesta není snadná a příklady dobré praxe mohou napomoci tomu, abychom po ní dokázali děti dovést k samostatnému a plnohodnotnému životu ve společnosti.

K naplnění svého cíle jsem se rozhodla využít kvalitativní přístup k výzkumu a to konkrétně metodu případové studie. Tato metoda je vhodná ke studiu organizací a institucí (Hendl 2005, s. 105). Zaměřím se na dva jednotlivé případy výše zmíněných institucí. K zachycení dat z těchto prostředí použiji formu polostrukturovaného rozhovoru s jejich zaměstnanci, kteří přímo pracují s dětmi a mládeží. Výhodou případové studie je to, že „v případové studii jde o zachycení složitosti případu, o popis vztahů v jejich celistvosti“ (Hendl 2005, s. 104).

Následující kapitoly jsou rozděleny na první část věnující se teorii a na druhou část, kde jsou získané teoretické poznatky propojeny s výzkumnou sondou. Nejprve se věnuji pojetí a významu rodiny. Poté se zaměřuji na ústavní výchovu v České republice. Další kapitola pak pojednává o problematice odchodu dětí z dětského domova. Poté následuje

výzkum – představím metodologické zakotvení, charakteristiky výzkumných proměnných, případové studie a závěry šetření. Nakonec se věnuji analýze jednotlivých případů a závěrečné diskusi zjištěných výsledků – možným problémům nastávajícím po odchodu dětí z dětského domova.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Rodina a její význam

1.1. Vymezení pojmu – rodina jako základ zdravého duševního vývoje dítěte

Rodina jako společenství osob má mnoho teoretických a ještě více každodenně žitých charakteristik. Vzhledem k předmětu mé práce se pokusím vymezit funkce rodiny v naší kultuře tak, jak jsou důležité pro vývoj dítěte v ní narozeného. Hartl (2010) popisuje v nejširším psychologickém smyslu rodinu jako společenskou skupinu, která je „spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí“ (Hartl, Hartlová 2010, s. 504). Funkční rodinu pak dále vymezuje jako tu, „která úspěšně řeší problémy, je v ní příznivé emocionální klima a dochází ke stálému vyrovnávání vztahů v souladu s životním cyklem jejích členů“ (tamtéž), což dává do přímé souvislosti s dřívějším termínem zdravá rodina. Vidíme, že už v této charakteristice je obsaženo mnoho úkolů, které členové rodiny mají před sebou.

Rodina je na straně jedné „základní jednotkou každé lidské společnosti“ (Matoušek 2003, s. 9), na straně druhé je pro dítě „prvním a dosti závazným modelem společnosti, s jakým se dítě setkává“ (tamtéž). To nám zdůrazňuje jasný vztah mezi celou společností a rodinou, což dává rodině velký význam pro životy všech lidí dané kultury. Na následujících řádcích se budu věnovat zejména nejužší rodině, tedy rodině nukleární, „kterou tvoří oba manželé/rodiče spolu s dítětem či dětmi“ (Hartl, Hartlová 2010, s. 504).

Nejprve se pojďme zastavit nad tím, jaké potřeby v rodině uspokojují její dospělí členové – rodiče. Matějček (1986) uvádí důvody, pro které se dospělí lidé mohou rozhodnout, že se rodiči stát nechtějí – například finanční zátěž, omezení možností vlastního životního uplatnění, uvázání k domácnosti, ohrožení ideálu tělesné krásy, obětování s nejistým výsledkem, prožívání neúspěchů dětí apod. Autor vyjmenovává však také potřeby, které jsou rodičovstvím uspokojovány. Mezi ně patří potřeba stimulace, pro kterou nám dítě poskytuje nevyčerpatelný zdroj podnětů. Další potřebou může být potřeba učení – starosti s dětmi nám dávají prožít zkušenosti, kterými člověk vospívá a zraje. Také potřeba bezpečí a jistoty může být naplněna citovými vztahy k dětem, tvořícím vlastní úzký okruh rodiny s nejhlubšími citovými pouty. Nakonec i potřeba společenského uznání, společenského uplatnění a vědomí

vlastní ceny může být uspokojena ve vztahu k dětem. To vše dospělému člověku umožňuje, aby převzal roli i hodnost rodiče, což mu v životě přináší významné hodnoty. (Matějček 1986, s. 13 – 17.)

Dospělí lidé se v tomto světle mohou rozhodnout, zda se rodiči chtějí stát. Dítě narozené do rodiny je však vzhledem ke svému vývoji na ni odkázáno a to i v případě, kdy se jedná o rozhodnutí dítě nevychovávat a nastavit mu tak cestu náhradní péče.

Rodina dítě vybavuje sociálními dovednostmi potřebnými pro budoucí dospělost – „předurčuje jeho osobní vývoj, jeho vztahy k jiným skupinám lidí, (...) orientuje na určité hodnoty, vystavuje ho určitým konfliktům, poskytuje mu určitý typ podpory“ (Matoušek 2003, s. 9). Jen rodina může dítěti poskytnout stálou přítomnost vysoce citově angažovaných rodičů a bezpečí stabilního a chráněného domova jako podmínky zdravého duševního i tělesného vývoje dítěte (tamtéž).

Rodina tedy připravuje dítě pro cestu do světa, kterého je zároveň nedílnou součástí. Rodina je závislá na své sociální síti. „Nukleární rodina není soběstačným, autonomním společenským tělesem. (...) Schopnost rodiny vychovávat děti a vyrovnávat se s těžkostmi je závislá na tom, jak je rodina napojena na své sociální okolí“ (Matoušek 2003, s. 84).

Dítě je formováno pozitivním rodičovským vzorem. „Rodinná atmosféra přinášející dítěti pocit pohody, štěstí, bezpečí a pomoci (zvláště ve chvílích bezradnosti a nejistoty) usnadňuje výchovné ovlivňování a podněcuje bezděčnou i vědomou snahu dítěte po nápodobě rodičů (Čačka 2000, s. 161). To, jak je rodina nastavena, bezesporu ovlivňuje konkrétní oblasti vývoje dítěte. Čačka (2000) vyjmenovává zejména tři složky duševního dění vyvíjející se osobnosti dítěte. První jsou kvality poznávacích funkcí, vědomostí a dovedností. Druhá je citová jistota a odolnost, postoje. Třetí složkou je zájmová orientace, zahrnující např. motorickou a jinou zdatnost (Čačka 2000, s. 158).

S přibývajícím dobou trvání rodiny se samozřejmě potřeby a záměry dětí a rodičů prolínají, obě strany se nevyhnutelně navzájem ovlivňují. „Výchova je od počátku zpětnovazebnou interakcí mnoha vzájemně se ovlivňujících subjektů (...), v popředí však bezpochyby stojí vzájemný vztah rodičů a dětí (Čačka 2000, s. 208).

Ve všech uvedených funkcích zdravé rodiny cítíme jednak možnosti rozvoje lidského společenství, avšak vynořují se nám i oblasti, v nichž některé rodiny mohou selhávat. Nenaplňování rodičovských kompetencí se může projevat v různé míře a tím je přímo ovlivňován vývoj dítěte a jeho životní dráha. Této problematice se věnují následující kapitoly.

1.2. Kategorie rodin z hlediska funkčnosti

Rodiny, jak je známe z každodenních zkušeností ze svého okolí, jsou v lecčems různé a v jiných ohledech jsou si zase navzájem podobné. Hranici, kde se pomyslný celek zahrnující všechny rodiny začíná dělit do dvou odlišných táborů, můžeme vzhledem k tématu práce vést mezi rodinami funkčními a nefunkčními. Vymezení funkční rodiny popisují výše. Dysfunkční rodinu pak můžeme charakterizovat jako takovou, kde „jsou narušeny vztahy nebo komunikace a členové si nedokážou být blízcí, navzájem se otevřít, svěřovat; u členů se často rozvine symptomatické chování, jeden z členů bývá obvykle označen za problematického, nemocného“ (Hartl, Hartlová 201, s. 504). Na základě odborných zdrojů se v této kapitole zaměřuji na různorodost problémů rodin, které vzhledem k péči o děti mohou být vnímány jako dysfunkční, případně na hranici funkčnosti.

Dříve však chci zmínit neúplnost rodin. Matoušek (2003) upozorňuje na sklon představovat si rodinu „jako tzv. úplnou nukleární rodinu – totiž otce, matku a jejich děti“ (Matoušek 2003, s. 84), přičemž opak je pravdou: „Odhaduje se, že v naší populaci tvoří úplné nukleární rodiny třetinu rodin a pouze pětinu všech domácností. Zbytek, čili většinu, tvoří lidé žijící sami nebo jen s dítětem bez partnera, nebo příslušníci tří či čtyř generací v různých – z hlediska nukleární rodiny nekompletních – konstelacích“ (tamtéž). Nemůžeme však zřejmě říci, že by většina rodin v naší populaci byla dysfunkčních. Nebudu tedy neúplné rodiny z tohoto hlediska považovat za dysfunkční.

Velká problematika dysfunkčních rodin tkví především v tom, že se vzorce chování přenášejí z rodičů na děti. Dle Čačky (2000) vznikají výchovné obtíže většinou z hromadících se mikrotraumat a těmi rodiče předávají dál to, s čím se sami potýkali ve vlastním dětství (Čačka 2000, s. 209). „Rodiče jako primární vztahové osoby tak zprostředkovávají svým výchovným jednáním určité vzory psychosociálních norem“ (tamtéž). Zároveň tak mohou předat dítěti i některé své povahové rysy (tamtéž). Dysfunkční rodina tedy ohrožuje děti v ní vychovávané nejen aktuálně, ale i do budoucna, až se v dospělosti samy stanou partnery a rodiči.

Chudoba je jedním z výrazných atributů, se kterými se setkáváme u dysfunkčních rodin. U rodin s nezletilými dětmi ohroženými chudobou se projevuje „záměrná exkluze, pasivní adaptace, diskreditace druhých apod.“ (Gojová, eds. 2014, s. 58), což nemůžeme vnímat jako vhodný vzor chování pro výchovu dětí. Riziko chudoby se dle autorky „netýká výhradně nezaměstnaných, matek samoživitelek a rodin se třemi a více dětmi“ (tamtéž). Ráda bych zmínila, že Gojová (2014) také zdůrazňuje faktické omezení možností sociálních

pracovníků v této oblasti. „Mnoho rodin si svoji situaci chudoby či ohrožení chudobou nepřipouští či ji dokonce popírá. (...) Sociální práce je vnímána spíše jako ‚poslední štace‘, ne jako instituce, která může propadu do situace chudoby bránit“ (tamtéž). Chudoba se tedy zdá být častým a úzce propojeným rizikem v souvislosti s ohrožením zdravého fungování rodin.

S problematikou chudoby v současné době v praxi dosti výrazně souvisí problematika zadlužování a předlužování. Krušinská (2014) popisuje, že „příčiny finančních problémů jsou různé, následky jsou si již podobnější: prodlení ve splácení úvěrů, dluhy na nájmemném a službách, účtech za mobilní telefon apod., časem v důsledku toho nalézací a popř. i exekuční řízení“ (Krušinská 2014, s. 11). Pak se objevují zprávy o „možném riziku odebrání dětí z rodiny, zejména kvůli ztrátě bydlení“ (tamtéž). Krušinská přímo uvádí některé funkce rodiny, které jsou z hlediska potřeb dítěte předlužováním narušovány. Dítě může přijít jak o své místo v bytě, tak o své místo v komunitě v důsledku (někdy častého) stěhování, taktéž však „nezřídka dochází ke zmenšení pomyslného místa v životě rodiny, který je zaplněn řadou jiných starostí“ (tamtéž). Další narušená potřeba může být potřeba ochrany. „...do bytu nebo domu může vstoupit exekutor prohlédnout věci v něm a podle svého uvážení je odvézt (...) z hlediska dítěte si lze jen těžko představit výraznější narušení pocitu, že jej rodiče dokážou ochránit před ‚útoky‘ zvenčí a domov je bezpečné místo“ (tamtéž). Klesá také „míra možnosti rodičů nasycit dětskou potřebu péče a výživy v důsledku předlužení“ (tamtéž). Nedostatek peněz vede také k „omezování různých vzdělávacích i volnočasových aktivit“ (Krušinská 2014, s. 12). Autorka zmiňuje existenci paradoxu, kdy se rodiče snaží dětem saturovat nedostatečně naplněné potřeby a „že právě děti z předlužených rodin jsou někdy těmi, které mají ty nejlepší mobilní telefony, značkové oblečení atd.“ (tamtéž). Děti to pak považují za standard, což jim v dospělosti působí potíže – opětovné zadlužování, závislosti apod. (tamtéž). Zde znovu vidíme, jak je pro fungování rodin napříč generacemi zásadní jejich finanční zázemí a zejména pak schopnost se s jeho nedostatečností na materiální, ale i psychické úrovni vyrovnávat.

V souvislosti s chudobou, ale někdy i odděleně od ní, má negativní dopad na fungování celé rodiny a psychosociální situaci všech jejích členů i nezaměstnanost. Nejsilnější je dopad v případě, „pokud jsou nezaměstnaní oba rodiče, dále pak (...) jsou důsledky horší, pokud je v rodině nezaměstnan otec“ (Foltová, Schovancová, Okrajek 2011, s. 88). Děti z těchto rodin mají častěji problémy s policií, požíváním alkoholu a kázeňské problémy (Foltová, Schovancová, Okrajek 2011, s. 93). Autoři citované studie uvádějí, že některé dopady se mohou objevit až v delším časovém horizontu, například až v dospělosti

dětí (tamtéž). Opět se vynořuje potřeba dlouhodobé práce s dysfunkční rodinou pro umožnění dětem vyvarovat se v dospělosti potíží, s nimiž se jejich rodiče setkávají.

Jinou příčinou znevýhodnění dětí jsou spory rodičů o ně. Těmto dětem je fakticky během dlouhodobých sporů o výchovu dětí a o rodičovský styk upíráno právo na péči a výchovu obou rodičů (Novotná 2011, s. 37). Na jedné straně jsou zde rodiče, „kterým se nedaří realizovat po rozchodu nebo rozvodu právo vychovávat svoje dítě“ (tamtéž), na straně druhé však rodiče, kteří si vynucují určité období styku beze zbytku i proti přání dítěte; „přání dítěte však rodič v některých případech vnímá jako maření výkonu úředního rozhodnutí, podává trestní oznámení na druhého rodiče, čímž se navozuje nepřátelská atmosféra mezi rodiči a dítětem“ (tamtéž). Výsledkem obou přístupů jsou „naprosto zpřetrhané vztahy mezi dítětem a rodiči (...) přičemž dítě si tak vytváří mylný obraz o tom, jak by měla rodina fungovat (tamtéž).

Všechny uvedené a další související problémy nemusí, ale mohou být a často se stávají příčinou nejen dysfunkčnosti rodin, v krajních případech však mohou vést k dočasnému či trvalému odebrání dítěte rodičům či z rodiny vůbec a umístění dítěte do náhradní rodinné péče nebo ústavního zařízení. S tímto tématem seznamuji čtenáře v následující kapitole.

1.3. Nefunkční rodina jako příčina ústavní výchovy

Náhradní péče o dítě, v případě předkládané práce pak specifitěji ústavní výchova, nahrazuje péči o dítě ve vlastní rodině tam, kde původní rodina tuto funkci nemůže plnit. Dunovský (1986) vyjmenovává poruchy rodiny se zřetelem k dítěti – je to porucha biologicko-reprodukční funkce, porucha ekonomicko-zabezpečovací funkce, porucha emocionální funkce a porucha socializačně-výchovné funkce (Dunovský 1986, s. 13 – 16). S příklady dopadů těchto poruch na život dítěte jsem seznámila čtenáře výše. Dunovský jako nejzávažnější ve vztahu k dítěti vyzdvihuje poruchu funkce socializačně-výchovné (Dunovský 1986, s. 16). Dělí pak rodiče na ty, kteří se o dítě starat nemohou, nedovedou nebo nechtějí a to z různých příčin. Důležitý je z autorova pohledu však také zájem o dítě, který může být nízký u rodičů, kteří se o dítě starat nedovedou, ale především pak u těch, kteří nechtějí (tamtéž). Zde pak „nezájem rodičů o dítě může dostoupit takové intenzity, že prospěch dítěte je vážně ohrožován a jeho vývoj již poškozován. Podpora a pomoc zde končí a dítě musí být z takové rodiny vzato.“ (Dunovský 1986, s. 20). S tímto pojetím koresponduje i Matouškův popis týraného a zanedbávaného dítěte – viz níže.

Nejprve však chci popsat fakt, že v praxi se setkáváme také s odebráním dětí z rodin, které o dítě zájem mají. Tato skutečnost souvisí s mírou schopnosti rodin se o dítě adekvátně starat (z důvodů, které byly probírány v předešlé kapitole) a zde pak dále s posouzením této schopnosti příslušnými orgány, případně nabídkou pomoci rodině před tím, než se dostane na pomyslnou hranici a ve své funkci selže natolik, že nemůže aktuálně o dítě patřičně pečovat a dítě je z rodiny odebráno.

Navrátilová (2011) se ve své studii zabývala faktory, které ovlivňují kvalitu posouzení životní situace ohrožených dětí, a to zejména těmi faktory, které „působí sociálním pracovníkům mnoho praktických problémů, jejichž důsledky mohou mít na život dítěte či jeho rodiny fatální dopad“ (Navrátilová 2011, s. 51). Dle autorčiných zjištění mezi nejvýznamnější faktory patří tzv. práh poskytnutí služby (zda má být služba poskytnuta), dále pak posouzení rodičovských kompetencí, posouzení rodinného prostředí a jeho kontextu, analýza a vůbec sběr informací o rodině, a v neposlední řadě podpora samotných sociálních pracovníků a jejich vztah k posuzované rodině (tamtéž). Dobré posouzení je pak charakterizováno kvalitním sběrem informací, předešlými zásahy do životní situace s jejich účinností, schopností sociálních pracovníků analyzovat a reflektovat získané informace a využívat k jejich získání různých zdrojů, v ideálním případě pak patřičnou podporou sociálních pracovníků, kteří jsou za tuto náročnou práci zodpovědní (Navrátilová 2011, s. 52).

Vraťme se k tomu, jak to tedy vypadá v rodinách, kde je dítě skutečně ohroženo. V této souvislosti cituji Matouška (2003), který popisuje rodiny se zanedbávaným a týraným dítětem. Týrání a zanedbávání dítěte je „jakákoli interakce rodiče s dítětem nebo chybění této interakce, která dítě poškozuje vývojově, emočně nebo tělesně (Matoušek 2003, s. 111). Týrání dětí charakterizuje jako jejich nepřiměřené fyzické trestání, zanedbání pak jako rodičovskou nevíšimavost „vůči podstatným potřebám dítěte – takoví rodiče nereagují na zřetelné signály nouze nebo deprivace svých dětí“ (tamtéž). Autor dále uvádí pozoruhodnou skutečnost (podobně s Dunovským), že závažnějším problémem, i při výskytu obojího, je nevíšimavost před agresivitou: „Porovnání skupiny týraných a zanedbávaných dětí (...) ukáže, že zanedbávané děti prosperují hůře“ (Matoušek 2003, s. 111). Je to způsobeno tím, že pro agresivního rodiče je dítě stále ještě interakčním partnerem, „týrané děti jsou ustrašenější či agresivnější než jejich vrstevníci, ale stále s nimi mohou držet krok ve vývoji rozumových schopností“ (tamtéž). Oproti tomu zanedbávané dítě, které rodiče přehlížejí, nemá dost příležitostí k učení základních civilizačních dovedností, dostatek podnětů k rozvíjení svého intelektu, je hůře živeno; takové dítě pak trpí pohybovými automatismy, má nízký zájem o okolí, je apatické s občasným neadekvátním oživením, nemá soucit, necítí vinu, reaguje

agresivně při neúspěchu (tamtéž). Tento popis je krajní, v praxi rodiče většinou zanedbávají dítě jen v určitém ohledu, zpoždění vývoje je pak méně výrazné a jeho hendikepy mohou být snadněji přehlédnuty (tamtéž). V těchto rodinách probíhají interakce nepřátelsky, převládá zde kritika, odmítání, trestání a to i mezi dalšími členy rodiny (tamtéž).

Matoušek zmiňuje hypotézu, že týrání či dokonce zneužívání dítěte je předáváno mezi generacemi (Matoušek 2003, s. 112). Týrání dětí je vidět na těle, děti také špatně komunikují; větším problémem je však odhalování sexuálního zneužívání v rodině (Matoušek 2003, s. 113). Tohoto závažného zneužívání se nejčastěji dopouštějí vzdálenější mužští příbuzní (Matoušek 2003, s. 114). Tyto děti pak mají potíže s navazováním vztahů k opačnému pohlaví, ale své psychické trauma tají hluboko do dospělosti, pokud se neobjeví při psychologickém vyšetření dítěte na základě podnětu, kterým je nejčastěji depresivní nálada dítěte (tamtéž). Autor však i v této souvislosti upozorňuje, že odebrání dítěte z rodiny pro něj může být větším stresem, než samotné trauma způsobené zneužíváním a je třeba uplatňovat individuální přístup k ochranným opatřením (tamtéž).

V celé komplexnosti problému dysfunkčních rodin jsem se pokusila identifikovat několik příčin a následků, které mohou vést k tomu, že je dítě odebráno z rodiny. Celým problémem však prolíná nutnost individuálního posouzení každého případu, citlivé a účinné práce s rodinou a samozřejmě samotným dítětem. Jeho další cesty po opuštění původní rodiny mohou být neméně spletité. Ve své práci se v široké škále náhradní péče o dítě zaměřuji na ústavní výchovu a na cestu, kterou mají děti před sebou při jejím opuštění. Vidíme však, že osudy těchto dětí jsou už od počátku velice složité a je třeba k nim s ohledem na to přistupovat jednak při pobytu v ústavu, ale také při jejich přípravě na ukončení ústavní výchovy. Následující kapitolu věnuji vymezení ústavní výchovy v České republice.

2. Ústavní výchova v České republice

2.1. Vymezení pojmu

Sirotčince zřizované církví a později městy známe již od starověku. Nárůst těchto institucí sledujeme od počátku 19. století. Od druhé poloviny 19. století byly také zakládány polepšovny. Do vyjmenovaných zařízení byli umísťováni sirotci, děti nemocných, nemajetných a uvězněných rodičů, do polepšoven pak větší děti s poruchami chování, příp. s delikventním chováním. Deprivační vlivy této péče vedly k vysoké úmrtnosti dětí, u ostatních měly nepříznivý dopad na jejich vývoj a fungování. (Matoušek 2013, s. 414.)

Dnes ústavní péči, tedy kolektivní výchovné zařízení, volíme (zpravidla) dočasně tam, „kde rodina z některých důvodů v péči o dítě naprosto selhává a není možné či vhodné zvolit osvojení či pěstounskou péči“ (Matějček 1999, s. 39). Vedle ústavní péče existuje pro děti mimo původní rodinu náhradní rodinná péče, a to konkrétně adopce a pěstounská péče (srov. Matějček 1999). Vzhledem k rozsahu a zaměření práce se zde těmito oblastmi dále nezabývám.

Ústavní péče v kolektivních výchovných zařízeních je u nás nejčastější formou náhradní péče o dítě (Hauková 2005, s. 109). Patří sem dětská centra (dříve kojenecké ústavy) a dětské domovy do tří let věku dítěte, dětské psychiatrické léčebny a oddělení dětské psychiatrie, diagnostické ústavy pro děti a pro mládež, dětské domovy, speciální internátní mateřské školy a internátní základní školy speciální, výchovné ústavy pro děti a pro mládež, ústavy sociální péče pro děti a pro mládež (srov. tamtéž). Tyto instituce v našem prostředí spadají pod několik rezortů – sociální, zdravotnický a školský (srov. Matějček 1999, s. 39). Vybraná zařízení popisují níže na konci kapitoly.

Při vymezování pojmu ústavní výchova jej můžeme mimo jiné definovat například odlišením od pojmu ústavní péče. Škoviera (2007b) upřednostňuje výchovný aspekt při činnostech souvisejících s dítětem vyrůstajícím mimo vlastní biologickou rodinu, oproti aspektu péče. Dle autora se sociální rezort přiklání k tomu, že dominantním pohledem je péče, rezort školský pak k pohledu výchovy (Škoviera 2007b, s. 18). Výchovu upřednostňuje z několika důvodů. Odborná výchova v sobě již předpokládá materiální péči, která o sobě není odbornou činností. Nejedná se nám jen o přežití dítěte, ale také o jeho kultivaci, šťastné prožívání, přípravu na život. Dále je zde důvod, že se výchova pojí výhradně s obdobím dětství a dospívání, zatímco péče je pojem širší, zahrnující i například seniory. Dalším argumentem je, že výchovné důvody jsou často ty, pro které jsou děti do ústavů přijímány.

Protože se u dětí v náhradní péči (rodinné i institucionální) vyskytují častěji poruchy chování a prožívání, je zde odborné výchovné vedení na místě. Výchova cílí také více na rozvoj kognitivních a nonkognitivních funkcí než pouhá péče. A konečně výchova se uvádí jako dominantní a společná činnost ve všech typech náhradní péče o dítě. (Škoviera 2007b, s. 18 – 19.) Z těchto důvodů se i já ve své práci přikláním k používání pojmu ústavní výchova, nikoli ústavní péče.

2.2. Pozitiva a negativa ústavní výchovy

Z veřejné laické i odborné diskuze si nelze už na první pohled nevšimnout, že ústavní výchova je považována za ne příliš prospěšné řešení náhradní péče pro dítě, v širších souvislostech pak i pro celou společnost. Tato problematika, jako ostatně v sociální oblasti obecně, však není černobílá. Pojdme se tedy podívat na různé – kladné i záporné – aspekty pobytu v ústavním zařízení, který je pro některé děti v lidské společnosti chť nechtě po určitou dobu součástí jejich života.

Škoviera při rozvažování některých dilemat náhradní výchovy uvádí také některá pozitiva ústavní výchovy. Zmiňuje, že v masmédiích ústavní výchovu novináři prezentují v naprosté většině v souvislosti se skandály, které se bohužel vyskytují; realistické názory jsou nejdříve odmítány jako zastaralé či dokonce nepřátelské (Škoviera 2006, s. 18). Autor předkládá názory, že náhradní ústavní výchova je potřebná a to například při umístování dětí staršího školního věku, nebo při dočasném oddělení dětí od rodičů, aby tito později mohli žít společně v harmonické rodině, až se podaří zahojit rány na obou stranách (Škoviera 2006, s. 18 – 19). Na příkladech rozhodování z praxe uvádí také potřebu zvažovat možnou skutečnost, že „konkrétní náhradní rodina není ve vztahu ke konkrétnímu dítěti vždy funkčnější, než je v daném případě náhradní instituce“ (Škoviera 2007a). Ve světle těchto argumentů je zřejmější, jako úlohu existence ústavní výchova může sehrávat dobře a potřebně vzhledem k potřebám společnosti.

Schneiberg (2003) souhlasí s cílem, aby co nejvíce dětí žilo v rodině, ale zároveň vyslovuje názor, že to nelze doporučit vždy, za každou cenu (Schneiberg 2003, s. 52). Dítě by „mělo mít stabilní prostředí, kde vyrůstá, pocit jistoty a bezpečí a smysluplného nechaotického světa s vlastními lidmi“ (tamtéž). Autor proto vyjadřuje nesouhlas s tím, že dítě musí v každém případě do rodiny, když jich za život vystřídá i 10 – 15 (tamtéž). Vždy zůstanou nějaké děti bez rodiny vyrůstající v domově, zde pak autor spolu s dalšími

doporučuje domovy rodinného typu „až po situaci, kdy výchovná skupina dětí se svými vychovateli žije integrovaně jako ‚zvláštní rodina‘ v běžném bytě, v běžné zástavbě, kdy nic nepřipomíná dětský domov“ (Schneiberg 2003, s. 52 – 53). Zde vidíme nastíněnou cestu, jakou se vývoj ústavní výchovy může ubírat tak, aby plnil svou úlohu bez toho, že se na dětech výrazně podepíše v negativním smyslu. A jaká jsou konkrétní negativa ohrožující zdravé prospívání dětí umístěných v zařízeních ústavní výchovy?

Matoušek (1999) jako nejzávažnější riziko dlouhodobé ústavní péče popisuje hospitalismus – „stav dobré adaptace na umělé ústavní podmínky doprovázený snižující se schopností adaptace na neústavní, ‚civilní‘ život“ (Matoušek 1999, s. 118). Pro takto adaptovaného člověka je „samozřejmě snazší orientovat se v tomto redukováném světě s redukovánými odpovědnostmi, než v komplexním, nepřehledném vnějším světě“ (tamtéž). Následkem pak je ztrácející se zájem o lidi a svět, zhoršování schopnosti komunikovat, regrese do ranějších stádií vývoje, hledání náhradního uspokojení v jídle, nepřiměřeně dlouhý spánek, automatické pohyby a další (tamtéž).

Mezi další problémy spojené s ústavní péčí řadíme obtížný rozvoj individuální osobnosti v prostředí homogenního kolektivu, ztrátu soukromí, možný vznik ponorkové nemoci a v neposlední řadě hrozbu šikany (Matoušek 1999, kap. 13). Z psychologického hlediska rozvoje osobnosti se v souvislosti s trvalými následky, souvisejícími s pobytem mimo vlastní rodinu, často hovoří o psychické deprivaci dítěte.

2.3. Psychická deprivace dítěte

Matějček a Langmeier (2011) uvádí následující definici: „Psychická deprivace je psychický stav vzniklý následkem takových životních situací, kdy subjektu není dána příležitost k ukojení některé jeho základní (vitální) psychické potřeby v dostačující míře a po dosti dlouhou dobu“ (Matějček, Langmeier 2011, s. 26). U každého dítěte se proces i výsledek deprivace liší, výsledek je „osobitým, individuálním opracováním podnětového ochuzení, k němuž dospělo dítě v depriváční situaci – je psychickým stavem“ (Matějček, Langmeier 2011, s. 27). Lze ji však rozpoznat, protože „navenek se tento psychický stav projevuje chováním, jež má některé charakteristické známky, takže dovoluje v kontextu dosavadního vývoje dětské osobnosti deprivaci rozpoznat“ (tamtéž). V jakém prostředí nejčastěji psychickou deprivaci nacházíme a jaké jsou toho důsledky, je nasnadě.

Matějček a Langmeier spojují psychickou deprivaci dítěte s ústavní výchovou, avšak zdůrazňují fakt, že psychická deprivace může vzniknout i za jiných, vnějších podmínek (Matějček, Langmeier 2011, s. 73). Autoři shrnují zjištění mnoha empirických studií věnovaných psychickému vývoji ústavních dětí: výchovné prostředí ústavu je pro dítě ve srovnání s prostředím v rodině v naprosté většině pro dítě nepříznivější, děti z ústavů se hůře vyvíjejí po stránce intelektové, emoční a charakterové (Matějček, Langmeier 2011, s. 119 - 120). Už ze samotného výčtu zjištěných problémů si dokážeme představit, jak složité a propojené jsou obtíže, se kterými se takto vyvíjející se děti musí vypořádat.

Důsledky jsou pak rozpoznatelné v celém následujícím životě dítěte a později dospělého člověka. U dětí do tří let dochází k opoždění psychomotorického vývoje, špatnému vývoji řeči, vznikají řečové vady. Dítě bývá často nezralé pro školní docházku. Později se projeví horší prospěch ve škole, rychlé změny nálad, výkyvy v chování a zvýšená náchylnost k závislostem. V psychické deprivaci jsou spatřovány kořeny společenské nepřizpůsobenosti, která se může projevat až ve formě trestné činnosti (Kovařík 2004, s. 110). U lidí vyrůstajících v dětských domovech je zastoupení osob s trestnou činností statisticky téměř třikrát vyšší, než u běžného průměru obyvatelstva (Kovařík 2004, s. 112). Dle statistiky podle věku je možno „soudit, že kritickým obdobím pro nastoupení delikventní kariéry je pro děti z DD odchod z relativně chráněného ústavního prostředí a vstup do nechráněného (nezvyklého, stresového, avšak i lákavého a svůdného) prostředí tzv. normálního“ (Kovařík 2004, s. 112). Pro tyto děti je pak na místě uvažovat o možnostech, jak jim vstup do normálního života ve smyslu společenského přizpůsobení usnadnit.

Těchto dětí není v našich ústavech málo. Šporcová a Winkler (2003) uvádějí pro děti v zařízeních ústavní výchovy jako převažující hendikep sociální oproti zdravotnímu a to tak, že čtyři z pěti dětí „vykazují známky sociálního ohrožení a také handicapů, k nimž patří zejména citová deprivace“ (Šporcová, Winkler 2003, s. 67). Největší míra postižení je spojena s věkovou hranicí přijetí do ústavu – nejhůře jsou na tom děti, které jsou do ústavní výchovy přijaty v době od narození do tří až pěti let věku (Matějček, Langmeier 2011, s. 119). To však neplatí pro všechny ústavy bez výjimky, lze zajistit účinná opatření k zamezení vzniku deprivace – rodinné prostředí, psychologická péče, kontinuita výchovy, prohloubení vztahu dospělého k dítěti, nízký poměrný počet dětí na dospělého apod. (srov. Matějček, Langmeier 2011, s. 120). V praktické části práce se pokusím zjistit, zda jsou některé uváděné prvky využívány (nebo alespoň rozvažovány) při dlouhodobé péči o děti v ústavní výchově.

2.4. Zařízení v ČR pro výkon ústavní výchovy

Rozhodnutí o umístění dítěte do ústavní výchovy ošetřuje nový občanský zákoník (Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník) a to v následujícím případě: „Jsou-li výchova dítěte nebo jeho tělesný, rozumový či duševní stav, anebo jeho řádný vývoj vážně ohroženy nebo narušeny do té míry, že je to v rozporu se zájmem dítěte, anebo jsou-li tu vážné důvody, pro které rodiče dítěte nemohou jeho výchovu zabezpečit, může soud jako nezbytné opatření také nařídit ústavní výchovu. Učiní tak zejména tehdy, kdy dříve učiněná opatření nevedla k nápravě. Soud přitom vždy zvažuje, zda není na místě dát přednost svěřeni dítěte do péče fyzické osoby“ (§ 971, odstavec 1). Stejně tak rozhodnutí o tom, kam bude dítě umístěno: „Soud v rozhodnutí, kterým nařizuje ústavní výchovu, označí zařízení, do kterého má být dítě umístěno. Přitom přihlédne k zájmům dítěte a k vyjádření orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Soud dbá na umístění dítěte co nejbližší bydlišti rodičů nebo jiných osob dítěti blízkých. To platí i tehdy, rozhoduje-li soud o přemístění dítěte do jiného zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy“ (§ 971, odstavec 4). V případě umístění dítěte do ústavní výchovy je soud povinen každých minimálně šest měsíců přezkoumat, „zda trvají důvody pro nařízení tohoto opatření nebo zda není možné zajistit dítěti náhradní rodinnou péči“ (§ 973).

Soud by měl také vždy prozkoumat, zda výchovu nelze dítěti zabezpečit jiným způsobem, zejména náhradní rodinnou péčí, která by vždy měla mít přednost před výchovou ústavní. Avšak do rodiny mohou pouze právně volné děti, těch je bohužel málo.

Většina „sociálně osiřelých dětí“ končí dlouhodobým pobytem v ústavní péči, ústavní péče však nahrazuje rodinnou péči jen v omezeném rozsahu.

Vyjma kojeneckého ústavu spadají zařízení ústavní výchovy pod rezort školství, kde jejich činnost vymezuje Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. V následující části práce se věnuji stručnému seznámení s vybranými zařízeními na základě legislativy a také informací získaných z webových stránek jednotlivých zařízení. Pro tyto informace jsem vybrala jako příklad zařízení pražská a to z toho důvodu, že v hlavním městě jsou zastoupena všechna vybraná zařízení a můžeme je tedy považovat za lokálně ucelený vzorek.

2.4.1. Kojenecký ústav / dětské centrum, dětský domov pro děti do 3 let věku

Dříve kojenecké ústavy, nyní dětská centra, dětské domovy pro děti do 3 let věku spadají pod rezort zdravotnictví, jejich činnost upravuje Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování. „V dětských domovech, dětských centrech pro děti do 3 let věku jsou poskytovány zdravotní služby a zaopatření dětem zpravidla do 3 let věku, které nemohou vyrůstat v rodinném prostředí, zejména dětem týraným, zanedbávaným, zneužívaným a ohroženým ve vývoji nevhodným sociálním prostředím nebo dětem zdravotně postiženým.

Jak je patrné, důvody pro přijetí dítěte mohou být tedy zdravotní, kdy je např. nutné dítě izolovat od nemocných rodičů. Rovněž sociálně-zdravotní, pokud dítě pro své postižení nemůže vyrůstat ve své rodině, i když přímo nevyžaduje ošetrovatelskou péči a konečně i ryze sociální, kdy mohou být rodiče ve výkonu trestu, rodina je disfunkční a v neposlední řadě se také jedná o zařazení dětí týraných.

Zaopatřením se rozumí stravování, ubytování, ošacení a výchovná činnost“ (§ 43, odstavec 1).

Jako příklad zařízení z praxe jsem vybrala Dětský domov Charlotty Masarykové („Dětský domov Charlotty Masarykové: O našem dětském domově“). Domov přijímá děti od roku do tří let, výjimečně i mladší či starší, aby nedocházelo k rozdělování sourozeneckých skupin. V zařízení pracují pediatr, psycholog, logoped, speciální pedagog, právník, sociální pracovníce, fyzioterapeut, zdravotní a výchovné sestry, ošetrovatelky a pracovníci hospodářsko-technického úseku. Cílem péče o dítě a rodinu je zde urychlený návrat dítěte zpět do vlastní či náhradní rodiny. Přibývá zde děti s perinatální zátěží (alkohol a návykové látky v těhotenství), se zdravotním postižením, vrozenými vývojovými vadami, psychiatrickým či neurologickým onemocněním. 60 – 70 % dětí se vrací zpět do vlastní rodiny, ostatní odcházejí do náhradní rodinné péče (větší podíl do adopce, menší do pěstounské péče) a jen minimální počet je překládán do dalších zařízení (tamtéž).

Můžeme zde vidět, že v raném věku dítěte je práce s jeho původní rodinou často úspěšná, popřípadě není výjimkou, že se podaří jej umístit do náhradní rodinné péče. S přibývajícím věkem, jak dále uvidíme, přibývají i výchovné obtíže a zařazování dětí zpět do rodiny a potažmo společnosti vyžaduje více speciálních opatření.

2.4.2. Dětský domov

Dětský domov zajišťuje péči o děti s nařízenou ústavní výchovou od tří do osmnácti let (včetně nezletilých matek s dětmi), které nemají závažné poruchy chování (Zákon č. 109/2002 Sb., § 12). Tyto děti se vzdělávají ve škole mimo dětský domov (tamtéž).

Dětský domov může být buď klasický, kdy větší skupinky dětí žijí pohromadě s vychovatelem (kteří se ovšem mohou střídát), nebo se jedná o dětské domovy rodinného typu, kde děti žijí v simulovaných rodinách. Děti se zde lépe učí spolupráci, zodpovědnosti a samostatnosti, podobně jako v opravdové rodině.

Pražský Dětský domov v Dolních Počernicích („Dětský domov Dolní Počernice“) se stará o děti v rodinných skupinách, z nichž některé žijí v bytech mimo zařízení (tamtéž). V rodinné skupině se střídají čtyři pedagogičtí pracovníci, rodinná skupina se musí starat samostatně o své každenní potřeby, aby systém co nejvíce připomínal rodinu (tamtéž). Hlavními deklarovanými cíli jsou „snaha vrátit děti do rodin, pomoci jim zažít příjemnější dětství, připravit je co nejlépe do samostatného života“ (tamtéž). Dětský domov poskytuje svým klientům také startovací a cvičné byty (tamtéž). Do dětského domova přichází většina dětí po desátém roce života (tamtéž). Velká část dětí odchází domů nebo do samostatného života, méně pak do pěstounské péče, nejmenší procento do výchovného ústavu nebo jiného dětského domova (tamtéž).

Právě odchodu dětí z dětských domovů se blíže věnuji v následující kapitole a praktické části práce.

2.4.3. Dětský domov se školou

Účelem dětského domova se školou je zajišťovat péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, mají-li závažné poruchy chování, nebo které pro svou přechodnou nebo trvalou duševní poruchu vyžadují výchovně léčebnou péči a to včetně nezletilých matek s jejich dětmi (Zákon č. 109/2002 Sb., § 13). Děti, které zde žijí, jsou zde z obdobných důvodů jako děti umístěné do kojeneckých ústavů viz.výše, kdy nemohou být v domácím prostředí a nemohou být osvojeny. Jsou přijímány pouze na základě rozhodnutí soudu. Do dětského domova se školou mohou být umísťovány děti zpravidla od šesti let do ukončení povinné školní docházky; nemůže-li se dítě po ukončení povinné školní docházky pro pokračující

závažné poruchy chování vzdělávat ve střední škole mimo zařízení nebo neuzavře-li pracovněprávní vztah, je přeřazeno do výchovného ústavu (tamtéž).

V dětském domově se školou v Praze 2 („Dětský domov se školou v Praze 2: Pro rodiče“) jsou děti vzdělávány obvykle ve třídách druhého stupně podle programu pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami, studenti středních škol dochází mimo domov (tamtéž). Děti se věnují sportovním a kulturním aktivitám a zejména každodennímu tréninku sociálních dovedností včetně osvojení běžných pracovních a společenských návyků (tamtéž).

Z dostupných informací si můžeme udělat obrázek o běžné praxi – v dětském domově se školou jsou spíše starší děti, které vyžadují speciální přístup při získávání sociálních dovedností.

2.4.4. Diagnostický ústav

Diagnostický ústav dle legislativy „přijímá děti s nařízeným předběžným opatřením, nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou; děti s uloženou ochrannou výchovou také na základě výsledků komplexního vyšetření, zdravotního stavu dětí a volné kapacity jednotlivých zařízení umísťuje do dětských domovů se školou nebo výchovných ústavů“ (Zákon č. 109/2002 Sb., § 5). Podle potřeb dítěte plní úkoly diagnostické, vzdělávací, terapeutické, výchovné a sociální, koordinační a organizační, „související s umísťováním dětí do zařízení v územním obvodu diagnostického ústavu vymezeném ministerstvem“ (tamtéž). Děti se zde umísťují na dobu zpravidla nepřesahující osm týdnů (tamtéž).

Během této doby je dítě kompletně vyšetřeno po stránce pedagogické, psychologické, sociální a zdravotní. Na základě výsledků provedeného vyšetření diagnostický ústav zpracuje návrh na umístění dítěte do odpovídajícího ústavu a komplexní diagnostickou zprávu s programem rozvoje osobnosti dítěte, která je předána konkrétnímu zařízení, do něhož je dítě zařazeno.

Vlastním hledáním prostřednictvím veřejně dostupných internetových zdrojů jsem zjistila, že na území hlavního města Prahy existuje diagnostický ústav pro chlapce od ukončení školní docházky do 18, popřípadě 19 let věku („Diagnostický ústav pro mládež, Praha 2“), dále diagnostický ústav pro dívky stejného věku („Diagnostický ústav a Středisko výchovné péče: Práce ústavu“) a také dětský diagnostický ústav pro děti od tří let do ukončení povinné školní docházky („Dětský diagnostický ústav: Úvodní strana“). Všechna zařízení deklarují svou činnost a poslání v souladu s výše uvedeným legislativním zakotvením.

2.4.5. Výchovný ústav

Výchovný ústav pečuje o děti starší 15 let se závažnými poruchami chování, u nichž byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova – výchovné ústavy se zřizují odděleně pro děti s nařízenou ústavní výchovou, s uloženou ochrannou výchovou, pro nezletilé matky a jejich děti a pro děti vyžadující výchovně léčebnou péči (Zákon č. 109/2002 Sb., § 14).

V Praze je výchovný ústav pro chlapce ve věku od patnácti let s nařízenou ústavní výchovou („VÚ a SVP Klíčov“). Toto zařízení má několik oddělení s prostupnou strukturou, včetně odloučeného komunitního oddělení na Vysočině pro klienty s problémy se zneužíváním omamných a psychotropních látek (tamtéž). „Úlohou oddělení je nabídnout dítěti vymezený prostor a systematickou péči, které by mu umožnily přijetí odpovědnosti za své chování, předejít vážným problémům (kriminalita, vznik závislosti na drogách, psychické poruchy), pochopení podstaty spolupráce mezi klientem a pedagogem, stanovení jasných hranic při realizaci osobnostního rozvoje dítěte, vybudování základních návyků mezilidských standardů. Vytváříme strukturovaný prostor, jasná pravidla, odměny a sankce, jasně daný denní režim (...) Cílem je motivovat děti k fyzickým aktivitám, naučit je vytrvalosti, smyslu pro kolektiv, dát dětem pocítit radost z úspěchu, nabídnout alternativní vzorce trávení volného času“ (tamtéž). Již z tohoto popisu je zřejmé, že do výchovného ústavu se dostávají děti, které se zde učí žít pod jasnými pravidly s odměnami a sankcemi, přičemž nejsou výjimkou sklony k nezákonnému chování – zneužívání drog, kriminalita apod.

3. Odchod dětí z dětského domova

V této kapitole se věnuji poměrně úzkému, ale specifickému tématu odchodu dětí z dětského domova. Podle údajů z nejnovější ročenky Ministerstva práce a sociálních věcí za rok 2013 se v tomto roce v České republice ukončení ústavní výchovy týkalo cca dvou tisíc dětí, z toho z důvodu zletilosti (a tedy předpokládanému osamostatnění) necelého tisíce (Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí 2013, s. 104).

S tímto okamžikem je spojeno mnoho úskalí, která mohou poznamenat celý následující život mladého člověka. Vykročení mladého dospělého z dětského domova by proto měla předcházet určitá příprava a zároveň by po nějakou dobu měl dostávat náležitou podporu při osamostatňování se.

3.1. Příprava na odchod z dětského domova

Příprava na odchod mladých dospělých z dětského domova by měla probíhat prakticky po celou dobu jejich pobytu zde, ať už přišli v jakémkoli věku. Cituji ze žurnalistického rozhovoru s Terezou Jandovou, ředitelkou dětského domova v Korkyni: „s tím se nedá začít až poslední rok. Vybavujeme je dovednostmi, jako je finanční hospodaření, plánování, učíme je pečovat o sebe, přebírat zodpovědnost – v té míře, která přísluší věku. Jak stárnou a dozrávají, klademe na ně víc zodpovědnosti. Možná musejí dělat víc, než děti v rodinách.“ (Dlouhá 2013). Praxe ukazuje, že je třeba předvídat různé nástrahy, které na nezkušené mladé lidi bez podpory čekají, a tyto vybavit zkušenostmi a dovednostmi k jejich zvládnání.

Mezi problémy mladých lidí, opouštějících ústavní výchovu, patří neschopnost hospodařit s finančními prostředky, nemožnost zajistit si standard bydlení a spotřeby, na které byli zvyklí, efekt vykořenění (nedostatečná sebedůvěra vést normální život – vyhýbání se běžným závazkům), absence pracovních návyků, vztahová naivita, absence svědomí, sociální nezralost, nepochopení partnerských vztahů, neschopnost spolupracovat (naopak soutěživost o nejlepší hodnocení) (Gottwaldová 2006, s. 8). „Děti vychovávané v ústavní péči často dosahují nízké úrovně školního vzdělání, mají sníženou schopnost sociální integrace, mají potíže v navazování vztahů, jsou výrazně více ohroženy sociálně-patologickými vlivy než děti vychovávané v kvalitní rodině. Ústavní výchova limituje rozvoj pozitivního vztahu dětí k práci. Všechny výše uvedené faktory často způsobují selhání mladého člověka po odchodu

z ústavního zařízení“ (Gottwaldová 2006, s. 2). Jako jeden z nejvíce zásadních důvodů selhání bývá uváděna snížená šance uplatnit se na trhu práce (tamtéž).

Pracovní kolektiv byl dříve vnímán jako prostředí, do kterého se mladý člověk přemísťuje z prostředí dětského domova, kde navazuje nové vztahy a učí se žít samostatně (Hrdličková, Pávková 1987) a toto pojetí má jistě svůj význam i dnes. Při přípravě dětí na odchod z dětského domova má pracovní příprava dvě etapy – nejprve volba studia, poté hledání zaměstnání. Při volbě povolání není vždy snadné vybrat vhodný obor z důvodu intelektuálních schopností dětí a potřebě jejich okamžitého osamostatnění po dokončení vzdělávání (Hrdličková, Pávková 1987, s. 109). Vedle zájmů a schopností jedince se tedy musí dbát na to, aby měl jistotu, že zvolený obor dostuduje a že s ním najde širší uplatnění, což v mladistvém věku není pro ústavní děti snadné rozhodnutí.

Další vzdělávání po základní škole úzce souvisí samozřejmě také se školní úspěšností dětí již v průběhu plnění základní školní docházky. Avšak i tato školní úspěšnost je determinována dříve zmiňovanými vlivy, které není u dětí přicházejících do dětských domovů vždy snadné zpracovat tak, aby dítě dosáhlo potřebného školního úspěchu při vzdělávání. Děti vyrůstající v náhradní kolektivní péči jsou řazeny do skupiny dětí ohrožených neúspěchy ve vzdělávání (Vocilka 1997). Pokud se dítě neudrží ve škole, nemohou se u něj rozvinout schopnosti přijatelné pro potenciálního zaměstnavatele (Vocilka 1997, s. 68). Vocilka (1997) dále uvádí, že problémy školní neúspěšnosti, absence a předčasného odchodu ze školy souvisí s faktory nacházejícími se uvnitř samotného vzdělávacího systému, který není schopen přizpůsobit kurikulum nadání a učebnímu stylu žáků (Vocilka 1997, s. 36). Také „tradiční formy školního hodnocení mají negativní vliv na ohrožené děti“ (Vocilka 1997, s. 37). Psychologický, sociální a kognitivní vývoj v předškolním věku je základem pro úspěch ve škole, případné symptomy rizikovitosti se objevují u dítěte velmi brzy (tamtéž). Uvedené skutečnosti potvrzují, že na začleňování dítěte do společnosti je potřeba pracovat intenzivně a dlouhodobě, už od raného věku a s využitím všech dostupných rozmanitých možností rozvoje jeho schopností a dovedností.

3.2. Ukončení pobytu a odchod z dětského domova

Po získání hmotné nezávislosti a samostatného bydlení nastává těžké období, kdy se mladý člověk učí odpovědnosti v rozhodování o každodenních problémech, což může dobře zvládnout jen s podporou svého okolí (Hrdličková, Pávková 1987, s. 148). Z dotazníkového šetření mezi pracovníky dětských domovů (Kovařík 2004, s. 135) vyplývá, že za nejobtížnější považují zajistit odcházejícím mladým lidem bydlení, za nejsnazší pak zajistit vzdělání. Za obtížnější také označují zajištění potřebných financí než zajištění zaměstnání (tamtéž). Ve světle těchto informací si dokážeme představit, jak náročné je pro mladého nejistého člověka bez potřebných dovedností, bez financí a dlouhodobého bydlení obstát při integraci do většinové společnosti, jejíž součástí se mnohdy necítí být.

Jako nejproblematičtější oblast, s níž se mladí lidé po odchodu střetávají, označují pracovníci rodinné zázemí (Kovařík 2004, s. 136). Téměř polovina sledovaných odcházejících mladých lidí (Kovařík 2004) má výuční list, necelá třetina má nižší vzdělání; největší část z nich půjde pracovat, asi třetina si bude ještě dokončovat vzdělání a další třetina se zřejmě z důvodu nedokončeného vzdělání stane nezaměstnanou (Kovařík 2004, s. 138 – 139). Nejvíce mladých lidí půjde k rodičům nebo jiným příbuzným, někteří půjdou do azylového domu či ubytovny nebo budou žít samostatně, popřípadě s partnerem (Kovařík 2004, s. 140). U této proměnné má význam pohlaví, muži odcházejí spíše k rodině nebo do azylového domu, ženy do ubytovny zaměstnavatele nebo k partnerovi (tamtéž). Samostatně budou žít zejména ti starší, tj. odcházející kolem dvacátého roku života (Kovařík 2004, s. 141). Zajímavá je následující statistická souvislost – ti, kteří budou dále studovat a budou nezaměstnaní, odcházejí k rodičům, ti, kdo budou pracovat, jdou do samostatného bydlení nebo na ubytovnu (tamtéž). Z uvedených statisticky zpracovaných dat si můžeme představit dvě pomyslné dráhy, kterými se mladí lidé z dětských domovů vydávají. Jedni mají dokončené vzdělání, osamostatňují se v bydlení a nastupují do zaměstnání. Druzí, bez dokončeného vzdělání a vyhlídek na práci, se vrací do problematičtějšího rodinného prostředí.

3.3. Pomáhající projekty týkající se problematiky odchodu z dětského domova

Projekty týkající se pomoci při odchodu dětí a mladých dospělých z dětského domova se zaměřují na různé z možných problematických oblastí uvedených výše.

Jedním z těchto projektů je program na návrat z odloučení, dlouhodobá strategie popsaná Zdeňkem Riegerem (2009). Tento program je rozdělen do dvou typů – pro ty, kdo se vrací domů k rodině, a pro ty, kteří rodinu nemají a jdou do svého bydliště nebo do nového prostředí (Rieger 2009, s. 36). Oba typy programu by měly začínat již příchodem jedince do instituce, druhá fáze by měla probíhat od začátku do konce odloučení a třetí fáze pak odchodem jedince z instituce a příchodem do běžného sociálního prostředí (Rieger 2009, s. 37). Při vstupu do instituce se sepisuje vstupní dohoda obsahující pravidla pobytu, individuální plán spolupráce (terapie, resocializace), přípravy odloučeného na odchod a stanovení účasti na navazujících preventivně-terapeutických službách po ukončení odloučení (Rieger 2009, s. 38 – 40). Tento projekt vychází z koncepce ostrova rodiny, s níž se dlouhodobě pracuje, tedy i mimo pomyslné zdi instituce. Počítá i s dětmi odebíranými od rodičů a zařazovanými do náhradních rodin, stejně jako s dětmi pobývajícími v ústavu delší dobu (Rieger 2009, s. 43). Tento program poukazuje na potřebu práce s dítětem, ale zejména i na potřebu práce s rodinou jako vztahovým rámcem mladého dospělého.

Jiným příkladem snahy pomoci odcházejícím dětem může být začlenění projektu sociální rehabilitace přímo do každodenní práce vychovatelů, jako v případě dětského domova Radost („Sociální rehabilitace“). Služba na jedné straně poskytuje podporu rodinám dětí umístěných v domově, a na straně druhé poskytuje plnoletým klientům „návaznou a rozšířenou podporu vedoucí k soběstačnosti a provází je situací související s odchodem z dětského domova“ (tamtéž). Vychovatelé ambulantně nebo terénně pracují s rodinou dospívajících dětí, zejména při společných programech pro rodiče a děti (tamtéž). Odcházejícímu mladému dospělému klíčový vychovatel pomáhá sehnat vhodné ubytování a popřípadě kontaktovat kurátora (tamtéž). Patrná je zde snaha zabezpečit dítěti kontinuální péči a následně mu najít novou oporu v případě, že to potřebuje.

Nadace Asociace hotelů a restaurací České republiky realizuje projekt Start do života, „jehož hlavním cílem je umožnit dětem z dětských domovů získání vzdělání a zvýšení šancí na jejich následné profesní uplatnění“ a to v oboru cestovního ruchu, respektive v hotelnictví a gastronomii („Projekt Start do života“). Tento projekt přímo z praxe cílí na potřebu dětí při podpoře jejich prvního zaměstnání, zároveň s jejich mnohdy náročným vstupem do samostatného života.

Z vlastního pátrání po projektech podporujících mladé lidi, odcházející z dětských domovů, mohu konstatovat, že jich v současné době zdá se není mnoho, dříve fungující projekty nyní neprobíhají. Nejvíce práce odvedou samotné dětské domovy a to především v době před tím, než je mladý dospělý člověk propuštěn. A kam se pak může vydat?

3.4. Varianty bydlení při odchodu z dětského domova

V souvislosti se sociálně-právní ochranou dětí upozorňuje Milota (2014) na nedostatek pozornosti, která se věnuje výstavbě sociálních bytů a tématu institucionální péče o děti a jejich možnosti návratu do rodiny (Milota 2014, s. 10). Ačkoli je u nás odebrání dětí z důvodu chudoby nebo nepříznivých bytových podmínek, v sociálně vyloučeném prostředí ubytoven a jiného nestandardního ubytování je péče o děti natolik složitá, že je situace často vyhodnocena jako ohrožující pro dítě (tamtéž). Autor uvádí příklad ženy, jejíž několik dětí je v dětském domově proto, že tato nemá možnost se o ně se svým manželem na 12 m² obývaných v ubytovně postarat, ačkoli by celá rodina toužila být pohromadě – autor mimo jiné upozorňuje na nesmyslně vysoké náklady státu (tamtéž). Jsou zde ohrožena práva dítěte na život se svými blízkými (tamtéž). Do budoucna by tedy jednou z možností, kam může dítě odejít z dětského domova, měla být možnost odejít ke své rodině využívající sociální bydlení.

Kromě ubytoven a azylových domů existují pro mladé lidi odcházející z dětského domova domy na půli cesty. Tato zařízení určená pro přechodné bydlení nejčastěji na dobu jednoho roku, učí děti z ústavů, kde o ně bylo dokonale pečováno, sehnat si práci, platit nájem, navařit, vyprat si (Popela 2013). Z jednoduchého důvodu – aby se z nich nestali bezdomovci, ale plnohodnotní občané (tamtéž). Některé domy nabízí i práci ve vlastní dílně (tamtéž).

„Dům by neměl být náhradou či pokračovatelem dětského domova nebo podobné instituce, spíše odrazovým můstkem do dospělosti“ (Plch 2003, s. 10). Míst v domovech na půli cesty není dostatek, někteří zájemci musí být odmítnuti (tamtéž). Klienti musí dodržovat několik pravidel pobytu a hlavně si najít práci (Plch 2003). „Kromě toho, že klienti získají pravidelný příjem, musejí se také naučit s vydělanými penězi zacházet“ (Plch 2003, s. 13).

Z uvedených informací se zdá, že Dům na půli cesty, pokud dostačuje kapacitou, je nejlépe propracovaným zařízením na pomoc dětem vstupujícím do samostatného života po opuštění ústavní výchovy. Následující praktická část práce se pokusí zodpovědět související otázky, vymezené níže.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4. Výzkumná část

4.1. Výzkumný cíl a použitá metodologie

V úvodu práce si stanovuji cíl porovnat prostředky přispívající k zařazování odcházejících dětí do většinové společnosti na příkladu dvou zařízení, konkrétně dětského domova a Domu na půli cesty. Záměrem je prozkoumat proces osamostatňování dospívajících klientů ústavní péče.

Teoretická část práce byla zaměřena na význam rodiny v životě dítěte, vymezení ústavní výchovy v České republice a problematiku spojenou s odchodem dětí z dětských domovů. Optikou těchto poznatků se budu v získaných datech snažit najít takové momenty v práci s ústavními klienty, které zaměstnanci považují na jedné straně za úspěšné, na druhé straně i takové, které jim v integraci dětí do společnosti mohou bránit.

S odkazem na Hendla (2005, s. 104 – 105), jak uvádím již v úvodu práce, jsem se rozhodla případy těchto institucí zachytit v polostrukturovaných rozhovorech se zaměstnanci daných organizací, kteří přímo pracují s dětmi a mládeží, a data získaná z těchto rozhovorů následně zpracovat a porovnat jako případové studie.

Případová studie je rozšířeným typem kvalitativního výzkumu (Miovský 2006, s. 94). Je zacílena na případ, kterým může být osoba, skupina i organizace (tamtéž). Miovský (2006) dále popisuje několik variant případových studií. V mém případě se bude jednat o případovou studii instituce, sloužící k zodpovězení otázek, proč a jak se tato instituce může rozvíjet (Miovský 2006, s. 96). Jedním ze zdrojů dat může být právě rozhovor (Miovský 2006, s. 97).

Vzhledem k citlivosti dospívajících klientů a významu bakalářské práce jsem se rozhodla nedělat rozhovory se samotnými klienty, ale zaměřit se na rozhovory s mladými lidmi, kteří již dětským domovem prošli a mají nyní také zkušenosti z reálného života. Uvědomuji si, že díky tomuto rozhodnutí mi mohou zůstat skryty některé momenty v životě dětí v dětských domovech, které ony samy považují v tomto období za důležité. Tento postup mi však také umožní získat určitý nadhled. Velmi přínosné byly rovněž rozhovory se zkušenými zaměstnanci, v jejichž péči jsou nebo byly desítky dětí.

Rozhovory s dotazovanými respondenty byly vytvořeny na základě znalosti a charakteristiky jednotlivých respondentů. Celkem bylo provedeno 10 polostrukturovaných

rozhovorů, přičemž z toho byly 4 provedeny se zaměstnanci zařízení a zbylých 6 s klienty Dětského domova a Domu na půli cesty.

V následující kapitole představím zkoumané prostředí obou institucí a následně předkládám analytickou část práce – rozbor a porovnání případových studií.

4.2. Dětský domov v Rovečném

Dětský domov se nachází v obci Rovečné, které se rozkládá v severním cípu kraje Vysočina.

Tento domov byl zřízen roku 1960 v budově bývalé obecní školy. Jeho kapacita byla zpočátku až 48 dětí. Do současné doby byla kapacita snížena na 24 dětí a byl přetransformován z internátního typu na rodinný. Dětský domov v Rovečném poskytl od roku 1960 do roku 2012 péči 592 dětem.

Chod dětského domova se řídí provozním řádem, vnitřním řádem, ve kterém jsou stanovena práva a povinnosti dětí a osob odpovědných za výchovu, a denním rozvrhem. Dětský domov má celoroční provoz, který může být dočasně přerušen nebo omezen na základě souhlasu ministerstva. To se týká hlavně období letních prázdnin.

Dětský domov v Rovečném je domovem rodinného typu s kapacitou 24 dětí, které jsou rozděleny do 3 rodinných skupin po 8 dětech. Ve skupině jsou děti různého pohlaví a věku. Sourozenci jsou vždy ve stejné skupině.

Každá skupina má 2 kmenové vychovatele, kteří se pravidelně střídají ve službě. Zabezpečují stránku vzdělávací, tzn. příprava na vyučování atd., zdravotní, tzn. vychovatel zajistí odborná lékařská vyšetření, návštěvu pediatra a samozřejmě působí na děti ve smyslu výchovném. Po materiální stránce dítě dostane potřebné oblečení a všechny školní pomůcky.

Ve volném čase je snahou vychovatelů ukázat, jakými činnostmi lze trávit volný čas a také co obnáší život v rodině a domácnosti. Děti mají k dispozici tělocvičnu s vybavením (míče, posilovací zařízení), v areálu domovské zahrady je také hřiště a přilehlá zahrada.

První stupeň základní školy děti navštěvují v Rovečném. Na druhý stupeň základní školy dojíždějí do Bystřice nad Pernštejnem, vzdálené 13 km. Žáci, kteří mají specifické potřeby, navštěvují praktickou školu, do které také dojíždějí do Bystřice nad Pernštejnem. Při ukončení základní školy si volí podle prospěchu a zájmu učební obor nebo další studium na střední škole.

Příprava do běžného života začíná základními návyky jak hygienickými, tak sebeobslužnými, aby se pro dítě staly samozřejmostí v každodenním životě. Dostávají kapesné, se kterým se učí hospodařit. U starších dětí nad 15 let je to 300,- Kč na měsíc. Jsou vedeny k tomu, aby si hledaly brigády, hlavně na období letních prázdnin a vydělané peníze nesmyslně neutratily, nýbrž přemýšlely o budoucnosti a snažily se šetřit.

Samostatně si vyřizují věci ohledně studia, lékaře, jsou vedeny k odpovědnému chování vůči sobě, druhým lidem a v zaměstnání. Učí se přijímat důsledky svých rozhodnutí a neobviňovat ze svých neúspěchů jiné lidi.

Dětský domov se při odchodu dítěte, které se nevrací k rodině, snaží pomoci zajistit bydlení v podobě podnájmu. Pro ty, kteří potřebují ještě určité vedení, navazuje kontakt s Domovy na půl cesty nebo kurátory. Podobné to je s hledáním zaměstnání. Děti jsou motivovány k samostatnosti při hledání pracovních míst i v hledání bydlení. Mají podporu zaměstnanců dětského domova při zajišťování bydlení a zaměstnání ještě před odchodem z domova. Po odchodu z dětského domova se mohou na vychovatele dále obracet o radu a pomoc.

4.3. Dům na půli cesty

Dům na půli cesty je jednou ze sociálních služeb poskytující službu pro mladé lidi ve věku od 18 do 26 let, kteří se nacházejí v obtížné životní situaci a tento institut má za úkol jim pomoci se osamostatnit. Dům na půli cesty je určen pro všechny děti z dětských domovů a jiných zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy, nebo pro mladé lidi vracející se z výkonu trestu. Základním cílem je dosáhnout u klienta samostatnosti, nalézt mu vlastní ubytování a pokud možno i trvalé zaměstnání. Mladiství se zde učí odpovědnosti, hospodárnosti a získávají pracovní nároky. Musí také dodržovat sjednané podmínky.

Doba pobytu je jeden rok a klient si hradí ubytování sám. Klienti zde bydlí v jednolůžkových bytových buňkách. Součástí každé buňky je lednička, rychlovarná konvice, jednoduchý nábytek a ložní prádlo. V domě je pak k dispozici prostorná vybavená kuchyně, prádelna a sociální zařízení. Kapacita zařízení je 10 lůžek.

Dům na půli cesty může dítě navštívit ještě před ukončením pobytu v dětském domově. Po domluvě tam může trávit víkendy a tím poznávat jiný život, než ten, co zná z dětského domova.

Začátek v domě na půli cesty je určitě dobrým startem pro ty, kteří nikoho nemají. Tato instituce skýtá možnost určitého zázemí a jistoty.

Pravidla pobytu:

- Žadatel je přijat na základě vlastního zájmu o pobytovou službu.
- Žadatel absolvuje pohovor s psychologem daného zařízení.
- Žadatel při nástupu uhradí jednu měsíční splátku za ubytování.
- Pokud nebude uživatel této služby v pracovním poměru a nebude se účastnit vzdělávacího programu ve školském zařízení, musí se zapojit do aktivizačního programu domu na půli cesty (práce v domě, na zahradě, apod).

Přihláška k pobytu:

- Jméno a příjmení
- Datum narození
- Adresa zařízení, odkud žadatel přichází
- Kontaktní údaje
- Kontakt na sociálního pracovníka
- Datum nástupu do zařízení
- Vzdělání
- Důvod podání žádosti

5. Interpretace sběru dat

5.1. Analýza rozhovorů s pracovníky zařízení

Dětské domovy pro nás představují instituci, od které se očekává, že dokáže své svěřence vychovat a připravit na budoucí život. Jednou z nejčastějších kritik dětských domovů je, že děti, jež dětským domovem již prošly, jsou nesamostatné a nedokáží se o sebe řádně postarat. Veřejnost se domnívá, že dětské domovy musí být schopny kvalitně vychovat a připravit své svěřence na život ve společnosti. Realita je ovšem mnohem těžší.

Situaci poměrně přesně vyjádřil jeden z chlapců, který prohlásil : „ *Teto, každý, kdo odejde z domova, spadne na dno. Záleží, jak se z něj odrazí.* “ Děti v dětských domovech jsou totiž zajištěné a k životu tam nepotřebují žádné zvláštní vybavení nebo nadmíru finančních prostředků. Nemají možnost vidět kolem sebe svět reálných peněz a jejich tok. Zaměstnanci se shodují v názoru, že děti jsou v dětských domovech materiálně zajištěny dobře až nadprůměrně a mnohdy i lépe než v běžné rodině. Největší zásluhu na tom mají především sponzoři a dárci, kteří dětské domovy podporují. Finance, se kterými dětský domov disponuje, stačí pouze na pokrytí nákladů spojených s provozem a na nejnnutnější věci. Děti dostávají od sponzorů mnohdy velmi drahé dary, které často nedokáží ocenit a vážit si jich. Vychovatelé ale nemají právo dětem tyto dary zabavit anebo jim je odebrat, což se negativně projevuje i v jejich výchovném působení. Velmi snadno si děti navyknu na to, že dostanou vše zadarmo a této falešné představy je pak těžké se zbavit. Zaměstnanci dětského domova se shodují i na tom, že vynahrazování rodiny drahými dary a celková přemíra materiální podpory dětem spíše škodí. V rodině má dítě jedinečnou možnost vidět, jak rodiče umí hospodařit s financemi, jak řeší různé problémy spojené s placením nájmu, inkasa atd. Často zažijí i to, že si musí něco odepřít. V dětském domově tuto šanci nemají a později se tato absence zkušeností projeví v jejich životě.

Vychovatelé z dětského domova také poukázali na skutečnost, že i když je valná část výchovy svěřenců na jejich bedrech, vždy také záleží na individualitě klienta. Faktorů, které ovlivňují úspěšnost jedince po odchodu z dětského domova, je mnoho. Patří mezi ně například i to, z jaké rodiny dítě pochází a jestli se svojí rodinou udržuje vztahy i po odchodu. Často jsou totiž tyto děti z problémových rodin, z rodin kde nejsou rodiče intelektuálně nebo mentálně na uspokojivé úrovni. Taková rodina není schopna mladému člověku, který opustil dětský domov, poskytnout dostatečné zázemí, podporu a vedení.

Naopak hrozí nebezpečí, že se zde nechá ovlivnit patologickými jevy, které v této rodině mohou existovat. Bývalí klienti dětského domova se mohou také ocitnout v situaci, kdy nemají žádné místo, kam by se mohli uchýlit. V případě je pro ně vhodným řešením hledat útočiště v Domu na půl cesty. Ale i zde záleží hlavně na tom, zda si klient nabízené rady vezme k srdci a zda zaujme dostatečně zodpovědný postoj ke svému životu.

V dětském domově je převaha dětí, které jsou intelektově slabší. Mnohdy je to zanedbanou výchovou z raného dětství a z doby, než se dítě do dětského domova dostalo. Jak jsem již zmiňovala v teoretické části své práce, ústavní výchova není schopna plně nahradit harmonický vývoj dítěte ve funkční rodině. Domnívám se, že tyto a další faktory přispívají ke špatným studijním výsledkům svěřenců dětského domova. Většina dětí navštěvuje speciální školy. Často je to pro ně jednodušší cesta a mnohdy i zaostalost předstírají, jak mi jedno z dětí potvrdilo. V dětském domově v Rovečném jsou pouze 2 dívky studující nižší gymnázium a 1 dívka studující vyšší odbornou školu, zbytek klientů je na učňovských oborech a na praktických školách. V horizontu předešlých 10 let ukončili střední školu s maturitou pouze 3 děti a vyšší odbornou školu 1 dítě. Studijní výsledky se také odvíjejí od individuální rozumové a inteligenční vyspělosti jedince. Ta je ovlivněna i geneticky, jak mi potvrdili vychovatelé. Pokud nejsou biologičtí rodiče sami mentálně na dobré úrovni, dá se předpokládat, že se tyto geny projeví i u daného dítěte.

Svěřenci jsou vychováváni k samostatnosti ve všech aspektech budoucího života. Jedná se samozřejmě o základní dovednosti, jako ranní vstávání, osobní hygiena, oblékání, úklid pokojů a příprava na odchod do školy, ale výuka k samostatnosti zahrnuje i zapojení dětí do přípravy stravy. V rámci výchovně vzdělávací činnosti se děti podílí na chystání svačin a přesnídávek ve všední dny, snídaní, obědů a večeří ve volných dnech, především o víkendech. Potraviny jsou v souladu s normami o stravování a vydává je vedoucí kuchyně. Rozvoj dítěte je tu plně podporován a to nejen vařením a snahou děti naučit základní dovednosti, ale také zájmovou činností a kroužky, ve kterých jsou děti plně podporovány. Také učení se s dětmi a dohled nad jejich domácími úkoly je jedna z forem rozvoje. Domácí příprava na vyučování je jedna z nejtěžších činností pro vychovatele. Poukazují na to, že s tolika dětmi je mnoho práce a na individuální pomoc nezbyvá tolik času. Proto se mnohdy do pomoci mladším dětem zapojují děti starší anebo také dobrovolníci, kteří jsou v dětském domově vždy vítáni. Prioritní je však integrace dětí do společnosti a navazování sociálních vazeb mimo dětský domov.

Během terénního výzkumu v Domě na půli cesty v Praze jsem se dověděla mnoho velice cenných informací a názorů na přípravu mladých lidí z dětských domovů na samotný

život. Zdejší pracovníci jsou v bezprostředním kontaktu s lidmi, kteří právě odešli z dětského domova nebo z jiné podobné instituce. Mají mnoho konkrétních zkušeností a znají problémy při integraci mladých lidí do běžné společnosti. Mezi nejčastější formu podpory pak patří pomoc při hledání práce a bydlení, při komunikaci s úřady. Cílem je naučit se být samostatnými a zodpovědnými jedinci. Běžně se stává, že bývalým klientům DD chybí pracovní morálka a návyky, neumějí si práci najít ani si ji udržet, neumí hospodařit s financemi a postrádají reálnou představu o životě. Mezi příčiny tohoto stavu jistě patří i skutečnosti, že v dětských domovech se o takové věci děti starat nemusejí, jsou dobře a kvalitně zajištěny a většinou dostanou vše bez zásluh a přičinění. I tato problematika je ovšem velmi individuální a záleží i na každém jedinci, jak se k problému postaví.

5.2. Analýza rozhovorů s klienty Dětského domova a Domu na půli cesty

Při zpětném ohlédnutí na léta strávená v Dětském domově všichni respondenti berou Dětský domov jako určitou záchranu a pomoc. Na otázku, jestli jsi vzpomenou na dětský domov, mi téměř všichni odpověděli kladně. Jedna z respondentek mi řekla : „ *Vzpomínám na něj ráda, mně to tam připadalo jako doma. Tety jsem měla ráda až na jednu. Vzpomínám ráda na tetu Jarku a taky jak mě teta pradlena zkoušela před zkouškami a já jsem to dokola pletla.* “

Všichni zaměstnanci dětského domova mají snahu již od prvního okamžiku, kdy děti do dětského domova přijdou, připravovat je na běžný život, který je dříve či později čeká. Snaží se je vést k úctě a vzájemnému respektu mezi sebou samými a také k ostatním lidem. Nejčastěji pak děti vzpomínaly na chvíle strávené spolu s ostatními dětmi, na společné hry a také na výlety a různé tábory.

Naopak s čím byli dotazovaní respondenti v dětském domově nespokojeni, byl především režim dne a přístup některých vychovatelů. „ *Byl to takovej kriminál, už bych tam nechtěl.* “ „ *Jo, oni byli dobrý, i když mě štváli tím uklízením pořád dokola, však víte.* “ Na druhou stranu výchovný režim dle přesně stanovených hranic děti naučil zodpovědnosti, pořádku a pravidelnému režimu. Ostatní se musely naučit samy. „ *Teto, hlavně je naučte děcka všechny práce, vařit, prát a hlavně peníze, aby je hned neutratily a uměly šetřit a vydržet s nimi na celý měsíc. Peníze jsou nejdůležitější, aby je nerozházely.* “ Jak jsem již zmínila dříve, dětské domovy mnohdy pro děti představují až nadstandartní zaopatření,

oproti nízkým životním podmínkám, ze kterých přicházejí. Často si proto neosvojí základní dovednosti a také není jednoduché si vytvořit představu o reálném životě, který dětský domov nepředstavuje. Proto po odchodu z dětského domova může pro ně být frustrující nemožnost si takový komfort opatřit.

Na otázku jestli dětský domov byl dostačující pro přípravu na budoucí život mi jedna z respondentek odpověděla: „ *Já si myslím, že co mohl, to dal a víc že to ani nešlo.* “ Vliv výchovy dětského domova na integraci do běžné společnosti je velmi individuální. Někteří jedinci nemají při zpětném začlenění problémy žádné a naopak jiní jich mají mnoho. Zde se také velmi často projeví snaha daného jedince se v domově něčemu naučit nebo jen tzv. čas zde strávený nějak přetrpět.

6. Problémy po odchodu z dětského domova

Začleňování dětí z dětského domova do běžného života je velice problematické téma. Neexistuje recept, který by zaručoval bezproblémový start, protože každé dítě má jiné podmínky pro vstup do běžného života. Záleží na důvodu nařizené ústavní výchovy, na délce pobytu v zařízení, na kontaktu s rodinou a v neposlední řadě na povaze jedince, na jeho intelektových schopnostech, na vyzrálosti i odpovědnosti k sobě samému a okolí.

Rozhovorem bylo zjištěno, že jedinci mají problémy při hospodaření s financemi, neumí si je rozdělit na delší období a nedokáží se uskrovnit. Finance často utrácejí za nesmyslné věci. Jedním z důvodů je nabytá svoboda, touha užívat si volnosti, dopřát si to, co dříve nesměly. Po opadnutí této euforie ze svobody nastává smutné vystřízlivění. To vidíme na příkladu Jolany, která se s financemi naučila zacházet až díky Domu na půli cesty.

Další problém je špatná pracovní kázeň a disciplína. V dětském domově se sice učí zodpovědnosti, ale ne všichni si ji dostatečně osvojí. Nesamostatnost a možnost volby mnohdy vedou k tomu, že se vyhýbají pracovním povinnostem. Děti pak v běžném životě mají nechuť přijmout autority, protože vychovatelé nejsou bráni jako autority dobrovolné, přirozené, ale dosazené. Své povinnosti někteří plní ne kvůli autoritě nebo kvůli sobě, ale protože musí – jen aby si splnily svoje a měli pokoj. Kombinace těchto postojů a charakterových vlastností vede jedince v samostatném životě k chybným rozhodnutím, která mají negativní dopad např. v pracovním procesu.

Příčinnou problémů bývají také nevhodné skupiny a party, pochybní kamarádi, napodobování patologického chování rodičů.

Dětský domov připravuje děti na samostatný život právě v době jejich dospívání, adolescenci, kdy ne všichni jsou ochotni poslouchat a přijímat rady.

Každé dítě si z poskytnutých informací a zkušeností něco vezme. Některé dítě dokáže zužitkovat většinu ve svůj prospěch, z chyb se dokáže ponaučit a postaví se svému nelehkému osudu jako Jolana a Eva. Jiné dítě i přes opakované chyby a upozorňování není schopno nastartovat svůj samostatný život správným směrem.

Někteří jedinci jsou smířeni se špatnými sociálními podmínkami, které vidí doma u svých rodičů a sami nemají snahu něco změnit.

Výzkum potvrdil, jak je důležité pro dítě z dětského domova potkat někoho, kdo dokáže být oporou v jejich problémech a samotě. To potvrzuje, jak potřebná a nezastupitelná je funkční rodina.

Děti, které odejdou z dětského domova, si většinou samy neumí poradit a spadnou na dno, protože se nemají na koho obrátit v případě potřeby a radu o pomoc. V současné době má o pomoc kurátora zájem velice málo dětí. Většinou je důvodem to, že si děti myslí, že svoji situaci zvládnou samy, bez pomoci, a po pobytu v dětském domově odmítají další autoritu, která by je kontrolovala a řídila jim život. Kurátor pro ně není partner, ale je dalším z řady direktivních subjektů v jejich životě.

Dalším možným řešením je vybudování většího počtu Domů na půl cesty, které jsou dobrým a vhodným startem pro děti z dětských domovů. Velmi vhodným řešením je také intenzivnější osvěta v dětských domovech, ve které se lze přímo zaměřit na mladistvé a touto cestou podporovat odolnost mladistvých vůči patologickým jevům ve společnosti.

Součástí osvěty by mohly být i besedy s mladými lidmi, kteří prošli zkušeností integrace do společnosti poté, co opustili dětský domov. Jejich příběhy, ať už odstrašující nebo hodné následování, mohou mladistvým plasticky ukázat skutečnost reálného světa. Tito lidé by byli navíc dětem velmi blízcí, neboť prošli stejnou či podobnou zkušeností a jejich svědectví může děti silně oslovit a pozitivně ovlivnit.

Závěr

Hlavním cílem mé práce bylo zjistit, jaké problémy provázejí děti z dětských domovů při začlenění do běžného života a společnosti. Je zřejmé, že tato problematika je velmi individuální, přesto můj výzkum prokazuje, že některé prvky se v integraci bývalých klientů dětských domovů shodují. Všichni se musí potýkat s nutností naučit se hospodařit s financemi, získat zaměstnání a chovat se uvážlivě a zodpovědně. Záleží ovšem na každém jednotlivci a na okolnostech, míře deprivace a dalších faktorech ovlivňujících jeho osobnost, jak se mu podaří tyto úkoly zvládnout.

Dětem opouštějícím DD chybí obvykle model fungující rodiny, mohou mít i problém navázat kvalitní partnerský vztah. Záleží, jak v určitém zařízení probíhá výchova dětí a jak připravují mladistvé na vstup do společnosti. Z výzkumu vychází, že tito mladiství jsou v rizikové skupině sociálně-patologického chování, vzniku závislostí na návykových látkách nebo „života“ na ulici.

Děti odcházející z DD mívají se vstupem do samostatného života obdobné problémy jako jejich vrstevníci, opouštějící své rodiny. Postrádají rodinu, která by jim byla oporou. Musejí se zorientovat ve světě zákonů, předpisů a povinností, vyhledat si bydlení, práci. Ocitnou se ve světě, kde jsou samy.

V DD Rovečné se této problematice věnuje velká pozornost. Snahou je umožnit těmto dětem částečnou oporu, mohou se nadále vracet pro radu. Cílem je neztratit kontakt. Většina z nich se osamostatní a začnou žít plnohodnotný život. V zařazení do společnosti pomáhá i spolupráce s Domy na půl cesty a ostatními neziskovými organizacemi.

Je důležité vést postupné kroky, které by vedly k úspěšnému odchodu dětí z DD a jejich úspěšnému zařazení do života. Je důležité, aby s dětmi pracoval řádně připravený personál, který by dbal na rozvoj psychosociálních dovedností. Také zkušenost mladých lidí, kteří sami prošli DD a úspěšně se zařadili do společnosti. Potom můžeme doufat, že se sníží riziko jejich neúspěchu.

Závěrem lze tedy říci, že každý je ovlivněn prostředím, ve kterém vyrůstá. Rozvoj každého jedince je blízký vztah s osobou, která se na jeho výchově podílí, ke které má důvěru. Matka, otec, prarodiče, sourozenci, v DD vychovatelé. Ne, vždy tuto osobu dítě najde. Domnívám se, že v DD musí docházet k podpoře těchto vztahů. Dětský domov Rovečné je v této oblasti úspěšný, vytvářením rodinných buněk. V neposlední řadě je důležité rozvíjení psychosociálních kompetencí. Věřím, že náročná práce, práce s těmito dětmi, bude úspěšná. Jejich start do života byl komplikovaný, proto bych jim přála start do dospělosti jednodušší a úspěšný.

Použitá literatura:

Prameny

BECHYŇOVÁ, Věra, KONVIČKOVÁ, Marta. *Sanace rodiny*. Praha: Portál, 2008.

ČAČKA, Otto. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. Brno: Doplněk, 2000.

DUNOVSKÝ, Jiří. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha Avicenum, 1986.

FOLTOVÁ, Lucie, SCHOVANCOVÁ, Regina, OKRAJEK, Petr. „Psychosociální dopad nezaměstnanosti na životní situaci rodiny.“ Pp. 85 – 95 in *Sociální práce/Sociálna práca: Psycho-sociální souvislosti u znevýhodněných dětí*. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2011.

GOJOVÁ, Alice (eds.) „Způsoby zvládnání chudoby a ohrožení chudobou rodinami s nezletilými dětmi.“ Pp. 44 – 60 in *Sociální práce/Sociálna práca: Sociální práce a chudoba rodin s dětmi*. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2014.

HRDLIČKOVÁ Vlasta, PÁVKOVÁ, Jiřina. *Výchovně vzdělávací práce v dětských domovech*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987.

KOVAŘÍK, Jiří. *Náhradní rodinná péče v praxi*. Praha: Portál, 2004.

MATĚJČEK, Zdeněk, DYTRYCH, Zdeněk. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada Publishing, 2002.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál, 1999.

MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994.

MATĚJČEK, Zdeněk, LANGMEIER, Josef. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Karolinum, 2011.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, 1989.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: SLON, 2003.

MATOUŠEK, Oldřich. *Ústavní péče*. Praha: SLON, 1999.

NAVRÁTILOVÁ, Jitka. „Proces posouzení životní situace jako zdroj ohrožení dítěte (faktory ovlivňující posouzení ohrožených dětí).“ Pp. 40 – 55 in *Sociální práce/Sociálna práca: Psycho-sociální souvislosti u znevýhodněných dětí*. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2011.

RIEGER, Zdeněk. *Návrat k rodině a domů. Příprava klientů institucionálních služeb na návrat z odloučení*. Praha: Portál, 2009.

ŠKOVIERA, Albín. *10 dilém náhradnej výchovy*. Bratislava: Nová práca, 2006.

ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní rodinné výchovy*. Praha: Portál 2007a.

ŠKOVIERA, Albín. *Trendy náhradnej výchovy*. Bratislava: Petrus, 2007b.

ŠPORCOVÁ, Ivona, WINKLER, Jiří. „Potřeby dítěte a náhradní výchovná péče.“ Pp. 54 – 69 in *Sociální práce/Sociálna práca: Děti a náhradní výchovná péče*. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2003.

VOCILKA, Miroslav. *Dětské domovy v České republice I*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 1999.

VOCILKA, Miroslav. *Integrace sociálně a zdravotně handicapovaných do společnosti*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1997.

Sekundární literatura

HAUKOVÁ, Zdeňka. „Umístování dětí do náhradní péče o dítě.“ Pp. 107 – 123 in *Sociální práce/Sociálna práca: Sociální práce s rodinou a dětmi*. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2005.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005.

KRUŠINSKÁ, Kristýna. „Vliv předlužení rodiny na potřeby dítěte.“ Pp. 11 – 12 in *Sociální práce/Sociálna práca: Sociální práce a chudoba rodin s dětmi*. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2014.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2006.

NOVOTNÁ, Věra. „Spory rodičů o děti – velký problém a příčina znevýhodnění dětí.“ Pp. 37 – 38 in *Sociální práce/Sociálna práca: Psycho-sociální souvislosti u znevýhodněných dětí*. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2011.

SCHNEIBERG, František. „Ne všechny děti mohou do náhradní rodinné péče.“ Pp. 50 – 53 in *Sociální práce/Sociálna práca: Děti a náhradní výchovná péče*. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2003.

Užití encyklopedie a slovníky

HARTL, Pavel, HARTLOVÁ, Helena. *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál, 2010.

MATOUŠEK, Oldřich. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013.

Elektronické dokumenty nebo jejich části

„Dětský diagnostický ústav: Úvodní strana.“ [online] [cit. 12. 4. 2015] Dostupné z <<http://www.ddu-praha.cz/>>

„Dětský domov Dolní Počernice.“ [online] [cit. 12. 4. 2015] Dostupné z <<http://www.domovpocernice.cz/>>

„Dětský domov Charlotty Masarykové: O našem dětském domově.“ [online] [cit. 12. 4. 2015] Dostupné z <http://www.ddzbraslav.cz/o_nas.php>

„Dětský domov se školou v Praze 2: Pro rodiče.“ [online] [cit. 12. 4. 2015] Dostupné z <<http://www.ddsp2.cz/pro-rodice/>>

„Diagnostický ústav pro mládež, Praha 2.“ [online] [cit. 12. 4. 2015] Dostupné z <<http://dius.cz/>>

„Diagnostický ústav a Středisko výchovné péče: Práce ústavu.“ [online] [cit. 12. 4. 2015] Dostupné z <http://www.dum-praha.cz/index.php?page=./prace_ustavu/prace_ustavu.php>

Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí 2013. [online] [cit. 24. 1. 2015] Dostupné z <<http://www.mpsv.cz/cs/3869>>

„VÚ a SVP Klíčov.“ [online] [cit. 12. 4. 2015] Dostupné z <<http://www.klicov.cz/>>

Vyhláška č. 438/2006 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních. [online] [cit. 24. 1. 2015] Dostupné z <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-438>>

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. [online] [cit. 24. 1. 2015] Dostupné z <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109#p43>>

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování. [online] [cit. 12. 4. 2015] Dostupné z <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-372>>

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. [online] [cit. 24. 1. 2015] Dostupné z <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>>

Seznam příloh:

Příloha č. 1 : Přepisy rozhovorů

- Hlavní vychovatelka
- Sociální pracovníce
- Vychovatelka
- Vychovatelka
- Respondenti z Dětského domova
- Respondentka z Dom na půli cesty

Příloha č. 2 : Vnitřní řád Dětského domova

Příloha č. 1 : Přepisy rozhovorů

Přepis rozhovoru s hlavní vychovatelkou:

.....

1. Zajímalo by mě, jaká pravidla zde děti musejí dodržovat, kromě vnitřního řádu?
„ Pravidla, která zde musí děti dodržovat jsou podobná jako v každé rodině. Pohyb dětí je volný – chodí do školy a domů samy, mohou ve volném čase ven, mají kamarády v obci, chodí ale ven i společně. Pokud někdo poruší pravidla, má osobní volno omezené. Nenapsal domácí úkol, neuposlechl tetu, porušil pravidla své skupiny a tak dále. “
2. Jak u Vás probíhá proces přijetí nového dítěte?
„ Dítě je v prvních dnech po přijetí pomalu seznamováno s vnitřním řádem. Snažíme se je zapojit do dění ve skupině co možná nejdříve po příchodu, ale také velmi záleží na individualitě jedince. “
3. Jak se děti adaptují na nové prostředí v prvních dnech?
„ Zase záleží na důvodu umístění a prostředí ze kterého dítě přichází. Někteří pláčou, jiní jsou zamlklí a přizpůsobují se pomalu, někteří jsou i agresivní. Ta se projevuje hlavně vůči dospělým. Nutný je individuální přístup a stále s dítětem mluvit. Délka adaptace je různá, různě dlouhá a velmi záleží i na povaze jedince. “
4. Domníváte se , že Dětský domov plní svoji funkci řádně?
„ Dětský domov určitě plní svoji funkci řádně. Snaží se o to, aby děti co nejméně pocítili absenci rodiny. “
5. A projevují se zde nějaké snaha dětí naučit se něčemu novému, popřípadě je motivovat, aby vedly lepší život než jejich rodiče?
„ Snaha dětí je různá. Většinou se snaží jít cestou nejmenšího odporu. Motivovat je nutné, ale velmi obtížné. Život rodičů se jim sice nelíbí, ale je dost těch, kteří do něj sklouznou. Rodiče ale také mají velký díl viny. Často se stává, že pokud dítě později pracuje, rodiče si je nastěhují domů a mnohdy je připraví i o veškeré peníze. “
6. Myslíte si, že to má nějaké výsledky? Nebo se děti jen automaticky odepisují?
„ Děti se neodepisují, společnost si na pomoc těmto dětem začíná zvykat. Jsou i dárci, kteří jim přispívají na různé ozdravné pobyty, někdy to ale bohužel berou jako samozřejmost. V obci ale nepoznáte, že by zde děti z Dětského domova žily. Jsou zcela domestikovaní. “

7. Je pravda, že děti z dětských domovů jsou svým způsobem „rozmazlené“ a znají pouze „ANO“ a „NE“ neznají téměř vůbec? Je zde snaha jim něco vynahradit, zaslouží si to?

„ Je pravda, že tím, že mají děti skutečně všechno, se u mnohých stává, že mají pocit, že mají na všechno návod. Těžce snášejí, pokud jim někdo něco odpírá nebo něco odmítne. Je důležité najít rovnováhu ve výchově, aby se z dětí nevychovali sobci a pak se nedokázali sžít s většinovou společností. “

8. Když jsem tu byla na praxi, přišlo mi, že děti postrádaly motivaci, že nevěří samy v sebe a ve své schopnosti. Mají pouze cíle a chybí jim snaha za to bojovat, je to pravda?

„ Tak jako v běžné společnosti jsou děti, kteří přeceňují svoje schopnosti a naopak, které si nevěří. Někoho se Vám podaří motivovat snadno; zvláště ty, kteří jsou schopni studia na střední škole. Ti, co mají nižší schopnosti jsou často ve stavu, kdy jim je to jedno. Jsou ale i ti, kteří se přeceňují, mají vysoké sebevědomí a pak je nutné je přivést do patřičných mezí. Je potřeba v nich budovat zdravé sebevědomí a vštěpovat jim, jakým směrem se dát a za co bojovat. “

Přepis rozhovoru se sociální pracovníci:

.....

1. Jaký je Váš názor na Dětský domov a myslíte si, že plní svoji funkci?

„ Dětský domov plní svoji funkci dobře. Určitě je, a bylo by nejlepší, kdyby děti mohly vyrůstat ve vlastní rodině. Je to ale pro mnoho dětí nemožné, proto děti potřebují zázemí, které jim dětské domovy plně poskytují. Jde o péči celodenní, zajišťující výchovu, pomáhá při vzdělání a zajišťuje materiální podmínky pro zdravý život dětí. “

2. Jaká je úroveň Dětského domova?

„ Úroveň dětských domovů je různá. V domově, kde jsem byla na praxi, jsou výborné podmínky materiální. Budova je sice stará, ale opravená, děti se dělí na skupinky, o víkendech si v kuchyňkách sami vaří. Mají společný obývací pokoj, hernu a v té se připravují na vyučování ve vymezené době. Volný čas mohou prožívat i venku, mají kola, lyže, brusle. Cvičit můžou v nové tělocvičně s náradím k posilování. V červenci jezdívají k moři, často jim sponzoři přispívají. “

3. Jak na Vás působí jednotlivé životní příběhy se kterými se setkáváte?

„ Jednotlivé životní příběhy jsou různé. Některé děti jsou umístěny do dětského domova jen na určitou dobu – při nemoci matky/otce, nemají jinou možnost. Po ukončení dlouhodobé léčby, lázní se vracejí domů. Většina je z rozvrácených rodin, kde nefungují žádný z rodičů. Některé jsou rády, že žijí v prostředí, které nikdy nezažili, jiné touží po návratu domů, i když tam byl velice krušný život. Rodiče je mohou navštěvovat, na prázdniny také můžou jet domů. V Dětském domově pamatuji případ, kdy se čtyři sourozenci vrátily z letních prázdnin po 4 dnech, i když se na ně velice těšily. Neměli doma kde spát, co jíst, nikdo se o ně nestaral.“

4. Má to dopad na Váš osobní život ?

„ Osudy těchto dětí nenechají nikoho klidným. „Práci si nosíte domů“. Všichni se snažíme o to, abychom jim připravili co nejklidnější a nejlaskavější prostředí. Na druhou stranu je ale nutné to pojmout tak, jako by šlo o naše vlastní děti“

5. A jaký je vztah tady k místním dětem? Domníváte se, že jsou nějak odlišné?

„ K vlastním dětem se chovám jako k nejcennějšímu daru, který mi život dal. Snažím se o laskavou, spravedlivou a láskyplnou výchovu. Učím je slušnosti, aby uměli odpouštět. Rozdíl mezi vlastními dětmi a dětmi z dětského domova určitý je. Každý vyrůstá v jiném prostředí, každý je jinak psychicky vybavený. Nakonec rozdíl je i mezi sourozenci, kteří jsou vychováváni stejně, v jedné rodině.“

6. Jaký je jejich postoj k životu?

„ Postoj k životu je trochu zvláštní. Nemají svou vlastní rodiny, musí se tomu pomalu učit, na straně druhé se mně někdy zdá, že mají příliš vysoké cíle. V dětském domově vlastně nemají žádnou manuální práci – mytí nádobí, oken, ..., sedají si k hotovému, proto je často nutné, díky dětskému domovu rodinného typu, naučit je základům každé činnosti, aby se dokázaly k práci „postavit“. Ale to je i v běžných rodinách. Někteří jsou i sobečtí.“

7. Jak je to s volbou jejich zaměstnání? Všimla jsem si, že mají vysoké cíle, ale žádnou snahu?

„ To souvisí i s volbou povolání. Většinou mají vysoké cíle, někteří si myslí, zvláště ti, kteří jsou v Dětském domově delší dobu, že se musí dostat tam, kam chtějí. Snaha a úsilí ale není vidět. Musí se trvale motivovat. Jejich budoucí povolání se snaží směřovat výchovný poradce, třídní učitel ve škole a teta, která má dítě ve skupince na starosti.“

8. Mají zde děti problémy s komunikací?

„ S komunikací většinou problémy nemají, často ale používají vulgární slova. Záleží ale na těch, kteří s nimi jsou v každodenním styku. „

9. Mluví někdy o tom, co bylo doma?

„ Málokdo mluví o tom, co prožil. Pokud ano, tak velice zkráceně. Na svou rodinu nedají dopustit, všechno bylo bezvadné. “

Přepis rozhovoru s vychovatelkou Dětského domova:

.....

1. Zajímalo by mě, na jaké složky výchovy zde kladete důraz?

„ Důležité jsou všechny složky výchovy. U nás klademe důraz na morální, pracovní a rozumovou výchovu. Právě s mravní výchovou bývá občas problém, neboť děti si z vlastní rodiny přinášejí špatné vzorce chování, špatný hodnotový systém, minimální pravidla a tak dále. “

2. Jak u Vás probíhá proces přijetí nového dítěte? Odkud se sem děti nejčastěji dostanou?

„ Z rodiny, z jiných zařízení, z pěstounské péče. Dítě si převezme ředitel, seznámí jej s nejdůležitějšími informacemi týkajícími se chodu zařízení. Následně si ho přebere vychovatel mající službu na skupině, kam bylo dítě přiděleno. “

3. Jak se děti adaptují na nové prostředí v prvních dnech?

„ V prvních dnech, dle individuality jedince, je dítě postupně seznamováno s vnitřním řádem zařízení – práva a povinnosti, systém odměn a trestů, kapesné, denní režim, a tak dále. Zpravidla se zapojují do dění ve skupině hned po příchodu. Mnohé záleží na individualitě jedince, na jeho aktuálním stavu. “

4. Jaká je podle Vás úroveň Dětského domova, mám na mysli materiální stránku?

„ Myslím, že je rozdíl v domovech v jednotlivých regionech. Děti od nás z Rovečného nikdy nebudou mít to, co mají děti v Praze – sponzoři a zase sponzoři. Myslím, že je to hodně jako v rodině, kde také dětem vysvětlujete, co si můžete dovolit a co ne. Proto třeba v předvánoční době o jejich přáních hovoříme a snažíme se je směřovat správným směrem. Každopádně se děti po stránce materiální mají v dětských domovech velmi dobře. “

5. A projevují se zde nějaké snaha dětí naučit se něčemu novému, popřípadě je motivovat, aby vedly lepší život než jejich rodiče?

„ Strašně moc záleží na individualitě dítěte, na jeho rozumových schopnostech. Pro sociálně znevýhodněné děti platí, že nemají dostatek motivace, což právě bývá velký problém. “

6. Myslíte se, že tato motivace přináší nějaké výsledky?

„ Nemáme objektivní statistiky. Známe několik jedinců, kteří mají svůj úspěšný, spokojený, běžný život a víme také, že někteří jedinci žijí na okraji společnosti – drogy, kriminalita. O některých dětech nemáme zprávy žádné. “

7. Jaké je to se sebevědomím a naopak podceňováním se dětí v Dětském domově?

„ Děti mají zpravidla nízké sebevědomí, které se někdy paradoxně projevuje nerealistickým vytahováním, stanovováním nereálných cílů. Jak už jsem říkala, dětem chybí potřebná motivace, bez které se těžko posouvají dál. Mezi dětmi se najdou opravdu cílevědomí jedinci, ale těch je skutečně pár procent. “

8. Jaká je zde úspěšnost dětí co se týče studia?

„ Momentálně máme 2 dívky na nižším gymnáziu, jedna dívka studuje vyšší odbornou školu. V horizontu předešlých 10 let ukončili střední školu s maturitou 3 děti a vyšší odbornou školu 1 dítě. “

9. A někdo kdo vystudoval školu vysokou?

„ Co víme, tak kdysi v minulosti 2 děti. “

10. Kromě vnitřního řádu zde děti musejí dodržovat i jiná pravidla?

„ Vnitřní řád je stěžejní. Je to nejzásadnější dokument na zařízení, kde je obsaženo prakticky vše, týkající se chodu zařízení. Pro děti platí stejná pravidla jako z běžných zařízení. “

11. Jaká je pomoc dětem, které odcházejí z Dětského domova?

„ Jedná se buď o finanční nebo materiální pomoc v maximální výši 25.000 Kč – stanoveno zákonem č. 190/2002 Sb. Zařízení má stanoveno ve vnitřním řádu kritéria pro stanovení částky, přihlíží se, zda dítě ukončilo školu, či nikoliv, jak se po dobu pobytu v Dětském domově chovalo – útekovost, výchovná opatření, a tak dále, zda odchází do samostatného života nebo k někomu. “

Přepis rozhovoru s vychovatelkou Dětského domova:

.....

1. Myslíte si, že je lepší pěstounská péče nebo ústavní výchova?
„ Určitě se mezi pěstouny najdou lidé, kteří svoje poslání nedělají jenom pro peníze. Vrátilo se nám několik dětí právě od pěstounů. Myslím, že tento „institut“ nepodléhá tolik kontrolám jako kolektivní zařízení, proto se v něm více vyskytují problémy. Určitě jsem proti pěstounské, kde vychovávají třeba 8 dětí, osobně se domnívám, že není v silách 2 lidí zajistit dostatečnou péči 365 dní v roce a 24 hodin denně. V tomto případě je určitě lepší ústavní zařízení. Pokud se jedná o pěstouny, vychovávající 2 nebo 3 děti, nemám s tím žádný problém. “
2. Kolik zhruba vyjde péče na jedno dítě na měsíc?
„ Nedá se stanovit, jaká je částka na měsíc na jedno dítě. Dětský domov je financován zřizovatelem, to je kraj a z těchto peněz se zajišťují opravy, údržba, stravování, kapesné dětí, osobní dary, nákupy oblečení, nákupy hygienických potřeb a tak dále. “
3. Jak na Vás působí jednotlivé životní příběhy se kterými se setkáváte?
„ Těžko se dokážeme vžít do situací, které děti zažívaly v biologické rodině před nástupem do domova. Dle doložených informací při nástupu do Dětského domova, se nám ani mnohdy nechce věřit, že je něco takového v dnešní civilizované době možné. Určitě nám jejich osudy nejsou lhostejné, nicméně nemůžeme při naší práci dávat najevo velkou lítost, některé děti by toho dokázali využít ve svůj prospěch. Snažíme se jim po všech stránkách zpříjemnit a zjednodušit život. “
4. Má to dopad na Váš osobní život ?
„ Spíše ne. “
5. A jaký je vztah tady k místním dětem? Domníváte se, že jsou nějak odlišné?
„ Každý se snažíme svým dětem zajistit láskyplné, kvalitní prostředí, které děti umístěné v dětských domovech nepoznali. Chybí jim cit, porozumění, motivace, to vše u našich dětí najdeme. “
6. Jak je to s volbou jejich zaměstnání? Kde se mohou obrátit pro pomoc?
„ Škola, všichni zaměstnanci, rodiče, popřípadě se můžou obrátit na úřad práce, kde je metodik pro volbu povolání. “
7. Mají zde děti problémy s komunikací?
„ Opět je to individuální. Ale určitě ano. Dětem chybí slovní zásoba, nevěří si. “
8. Mluví někdy o tom, co bylo doma? Navštěvují zde rodiče své děti?

„ Zpravidla mladší děti ano. Ti starší si už dávají pozor, na to co o své rodině řeknou. Ano, někteří rodiče zde děti navštěvují, i když ne moc často. “

9. Jakou zde vedete povinnou evidenci?

„ Osobní spis dítěte, individuální plán rozvoje osobnosti dítěte, šatní list, evidence kapesného, zdravotní dokumentace. “

Příloha č. 1 : Respondenti z Dětského domova a Domu na půli cesty

Základní charakteristika č. 1 – Dětský domov

Dana (24 let)

Dana byla umístěna do Dětského domova ve svých 8 letech a prožila v něm 10 let. Po úmrtí otce se matka přestala o dceru starat, později byla ve výkonu trestu.

Povahou byla Dana uzavřená, málomluvná a nekonfliktní. Po absolvování základní praktické školy se vyučila švadlenou.

Po vyučení a dovršení 18 let ukončila pobyt v Dětském domově. Odešla zpět do města, odkud pocházela, kde jí dětský domov zajistil a vybavil byt. Vybavení bylo nakoupeno z peněz, které domov ukládal ze sirotčího důchodu po otci. Zbytek peněz vložil domov na Danin bankovní účet.

Z dětského domova dostala mnoho rad týkajících se bydlení, hospodaření s penězi, povinností v nájemním bytě. Měla zajištěnou práci švadleny a výhodou se jevil i její vztah s Petrem, jehož rodina jí velice dobře přijala.

Dana do bytu přijala matku, která se vrátila z výkonu trestu. Pracovní poměr byl s Danou brzy ukončen, protože místo v práci trávila čas navštěvováním pohostinských zařízení s partou. Pro neplacení nájmu byla brzy z bytu vystěhována, přišla o veškeré vybavení i finanční prostředky. Vztah s Petrem se také rozpadl. Poté bydlela u kamaráda, později u sestry. Nový vztah s Markem jí pomohl začít znovu, nastěhovala se k němu a mají dvě děti. Nyní se jí daří dobře.

Přepis rozhovoru s Danou:

.....

1. Jak žiješ?

„ Dobře. “

2. Žiješ sama nebo s někým?

„ Mám přítele a dvě děcka. “

3. Vzpomeneš si někdy na domov?

„ Jo. “

4. Jaké to tam bylo, jaké byly tety?

„ Dobrý, tetě Jarce jsem vyšivala dečky. “

5. Jak se ti vedlo po odchodu z domova?
„ Dobře. “
6. Měla jsi nějaké problémy?
„ Ne. “
7. Když jsi zde byla, chodila a žila jsi tu s chlapcem, líbilo se ti u nich?
„ Jo, ale chtěli pořád něco dělat. Tak jsem ujela pryč. Asi sem byla líná a blbá, no někdy sem nešla do práce a on na to přišel. Sme se rozešli. “
8. Můžeš mi říct, co tě vedlo k tomu nejt do práce?
„ Když mně se tam nechtěli, moc mě to tam nebavilo. “
9. Ale byl to tvůj jediný příjem, nepřemýšlela jsi, co budeš dělat bez peněz? Kde vezmeš na nájem, na jídlo?
„ Ne, nepřemýšlela. “
10. Měla jsi radost z bytu, co ti domov zařídil?
„ ale jo. Mámě se taky líbil. Oni ji pustili. Bydlela u mě. “
11. Pracovala máma někde?
„ Ne. Byla na pracáku. “
12. Byla jsi sama, co ses rozešla s klukem od nás?
„ Nikdy jsem nebyla sama. Byla tady taková parta, chodila jsem s nima. “
13. Co jste dělali?
„ Vždycky jsme šli ke mně, trochu jsme něco vypili. Pak za dyl jsem šla bydlet k sestře. “
14. Slyšela jsem, že jsi o ten zařízený byt přišla. Jak k tomu došlo?
„ Exekutoři nechtěli čekat a já jsem neměla peníze. “
15. Zachránila jsi aspoň ten nábytek?
„ Oni to zabavili. “
16. Myslíš, že tě domov připravil pro život?
„ Nevím, asi jo. “
17. Z dnešního pohledu, co bys dělala jinak?
„ nevím, asi bych chodila do práce. “

Základní charakteristika č. 2 – Dětský domov

Eva 23 let

Evu přivedla do dětského domova společně s jejím bratrem matka ve 14 letech, s tím, že si je po víkendu vyzvedne. Víkendový pobyt se protáhl na 4 roky. Jako důvod matka uváděla neschopnost starat se o děti po rozvodu s otcem, který se od rodiny odstěhoval. Během pobytu v dětském domově Eva matku navštěvovala.

Eva je mírné povahy, přizpůsobivá, nekonfliktní.

Po absolvování základní povinné docházky se vyučila sklářkou. Dětský domov opustila v 18 letech s finanční částkou 15 000,- Kč. Vrátila se k matce a jejímu druhovi, kde žila s bratrem a starší sestrou. Matka ji finančně využívala, protože byla jediná výdělečně činná. Eva financovala společnou domácnost a půjčky, které si na její jméno brala její matka. Využívání ukončil nový přítel Evy, se kterým v současnosti žije v domku po jeho dědečkovi. Společně vychovávají 2 děti.

Přepis rozhovoru s Evou:

.....

1. Kam jsi šla po odchodu z dětského domova?

„Šla jsem domů k mámě. Byl tam také brácha a starší sestra. Těšila jsem se, že to bude fajn být pohromadě. I práci jsem měla hned.“

2. Jak jsi sháněla práci?

„Normálně, já jsem s tím nikdy neměla problém. Byla jsem v Albertu nějakou dobu, a naposledy v Penny jako pokladní.“

3. Tak to sis ušetřila nějaké peníze?

„Ono se mně to neříká lehko, ale já jsem byla z naší rodiny jediná, která pracovala,“

4. Co to pro tebe znamenalo?

„Oni na mně byli závislí. Ze své výplaty jsem všechno platila, elektriku, jídlo a co potřebovali.“

5. Jak jste spolu vycházeli, co máma asi byla ráda, že jim pomáháš?

„Ona to brala jako samozřejmost, že když vydělávám, tak platím. Máma třeba zbytečně protelefonovala několik tisíc a vyžadovala, abych to zaplatila nebo něco uviděla a koupila si to, nedívala se, že na to nemáme. Začala si brát půjčky, který já jsem splácela, protože byly napsány na mě,“

6. Ty ses neohradila, že to platit nebudeš?
„To nešlo, máma vydírala, vyčítala, ještě k tomu půjčky byly od Providentu a ne jedna.“
7. Co sourozenci na to říkali?
„Oni se taky vezli s ní a podporovali ji. Se mnou se bavili, ale byli při mámě. Kdyby nebylo Pavla, vůbec nevím, jak by to skončilo. Byla jsem na zhroucení. Pavel je můj přítel. On, když to viděl, jak to u nás chodí, tak to jednou nevydržel a sestru s bráchou vyhodil. Za nějaký čas jsme se odstěhovali do podnájmu. Sotva jsme se zařídili, zemřel Pavlovi dědeček a přestěhovali jsme se tam. Ted' se máme dobře. Konečně jsem doplatila ty půjčky.“
8. Jak dlouho jsi to splácela?
„Ještě tři roky po odstěhování.“
9. Co na to Pavel?
„On udělal pořádek. On je takový energický a nebojí se mámě postavit. A máma si ted' nic nedovolí.“
10. Mohl tě lépe připravit na život?
„Já si myslím, že co mohl, to dal a víc že to ani nešlo.“
11. Co tety, jak je vidíš?
„Já jsem s nikým problémy neměla. Tety byly hodný.“
12. Vidíš ještě nějaký problém, který jsi měla?
„Ne, jenom nejsem tak silná a rázná a nedovedla jsem mámě říct ne. Ted' je to už dobré, máme jiné starosti, chceme si to tady trochu opravit. Pavel plánuje, co bude dělat.“

Základní charakteristika č. 3 – Dětský domov

Jiří (22 let)

Jiří byl umístěn do Dětského domova ve svých 11 let. Společně se svou sestrou, dvojčetem Ivou, která sama upozornila špatné životní podmínky a zanedbanou péči ze strany rodičů. V dětském domově strávil 7 let.

Povahou je spíše flegmatický, nic neřeší, má sklony lhát. Je velmi pořádný a mezi jeho záliby patří fotbal.

Po absolvování základní povinné docházky se vyučil zedníkem. V 18 letech opustil Dětský domov, vrátil se k otci a společně bydleli u babičky. Jirka dostal od dětského domova finanční pomoc 15 000 Kč.

Získal práci, ale pro pracovní nekázeň byl po několika měsících propuštěn. V současnosti žije s otcem na ubytovně a je stále nezaměstnaný. Jeho sestra si prodloužila pobyt v Dětském domově a připravuje se na své budoucí povolání.

Přepis rozhovoru s Jiřím:

....

1. Můžeš mi povědět, jaké to bylo, když jsi odešel z domova? Co jsi prožíval?
„ Šel jsem bydlet k babičce, protože tam taťka taky bydlel. No, pak sem měl prázdniny. Šel jsem dělat od září. Taťka mě to domluvil, tak jsme dělali spolu. Na zimu mě propustili. Potom na jaře jsem šel k jedné stavební firmě, dělal tam se mnou Hynek, kámoš. No, neplatili, tak jsem od nich odešel. Byl jsem tam asi 4 měsíce. “
2. Teď máš práci?
„ No mám se jít zeptat. “
3. Z čeho žiješ?
„ No zajdu k babičce a taťka koupí jídlo. My teda už u babičky nejsme. Ona nadávala, tak jsme šli s taťkou na ubytovnu. “
4. Ale ty jsi říkal, že půjdete hned na ubytovnu?
„ No to se protáhlo. “
5. Vzpomeneš si někdy na dětský domov?

„ Teto, hned bych se vrátil, měl jsem se ještě něčím vyučit a moch jsem ještě být u nás v děcáku. Tam bylo dobře. “

6. Na tety a na strejdy tedy vzpomínáš dobře?

„ Jo, oni byli dobrý, i když mě někdy štváli tím uklízením pořád dokola, však víte. Bylo taky dobrý hrát s chlapama fotbal a jezdit na zápasy. “

7. Myslíš, že tě domov připravil na život?

„ Asi jo, jsem vyučený. “

8. Umíš se domluvit na úřadech?

„ No já chodím s taťkou taky. “

9. V čem je problém se domluvit?

„ Já nevím. “

10. Jak to děláš s penězi, když nějaké máš? Šetříš?

„ Peníze z děcáku jsem si dal k babičce, taky jsem jí dal tisíc korun na jídlo. No taky sem si něco koupil. “

11. Co to bylo?

„ Já už ani nevím. “

12. S mámou se vidíš?

„ Jo, ona chodila za tátou k babičce, někdy jsem byl u ní, bydlela u kamarádek. “

13. Pracuje máma někde?

„ Ne. “

14. Co máš v plánu teď?

„ No musím se jít zeptat na tu firmu, jestli mě vezmou. “

Základní charakteristika č. 4 – Dětský domov

Karel (22 let)

Karel byl do Dětského domova umístěn ve svých 10 letech za poruchové chování ve škole i doma. Před umístěním do Dětského domova žil Karel se svým otcem a jeho družkou a nevlastní sestrou v rodinném domku. Otec jej fyzicky trestal pro jeho nezvladatelné chování. Matka o syna neměla zájem.

Karlovo chování bylo i v Dětském domově problematické byl nepřizpůsobivý, výbušný a hrubý. Měl sklony ničit nové věci, které dostal.

Po absolvování základní povinné školní docházky se učil kuchařem, ale školu nedokončil. Na učilišti měl problémy s alkoholem. Před dovršením 18 let podal žádost o předčasné propuštění z Dětského domova, podmínkou však byla řádná spolupráce s kurátorkou.

Dětský domov Karla podpořil při odchodu částkou 5 000 Kč. A také 45 000 Kč, které zdědil po smrti otce.

Karel se vrátil do domu, který zdědil po otci, své volnosti si ale dlouho neužil. Důvěřoval špatným lidem a o dům nakonec přišel. Také o všechny peníze a dokonce o doklady totožnosti. Protože nepracoval a ani nebyl veden v evidenci zaměstnaných a dlužil velké částky na sociálním a na zdravotním pojištění, to následně vedlo k exekučnímu příkazu.

V současnosti žije u rodiny, která se ho ujala, zaměstnala ho a pomáhá mu řešit jeho svízelnou životní situaci a dluhy.

Přepis rozhovoru s Karlem :

.....

1. Jaké byly tvoje pocity po odchodu z domova?

„ Byl jsem strašně šťastný, že už mně nikdo nebude poroučet. Mohl jsem si dělat co jsem chtěl. “

2. Jak vzpomínáš na domov

„ Takovej kriminál, už bych tam nechtěl. “

3. A co na vychovatele?

- „ Pro mě to byly krávy. Pořád chtěly uklízet, řídla mně zabavila rádio a peníze, co mně přišly. Prej abych si šetřil. Pořád tam někdo buzeroval. “*
4. A co jsi prožíval, když jsi odcházel z domova?
„ Já jsem byl šťastný, že jdu konečně pryč. “
5. Co se stalo, že jsi o všechno přišel?
„ Prostě mám pech na blbý lidi. Ti naslibujou a pak sprostě podrazí. “
6. A co babička? Ta by ti určitě poradila, měla tě ráda.
„ Já jsem k ní moc nechodil. Jí se taky pořád cosi nelíbilo, jenom radila a když sem neměl na jídlo, tak se vymlouvala, že má malý důchod. “
7. A tebe někdo podrazil že? Proto jsi přišel o domek po tátovi?
„ Bydlel se mnou jeden a slíbil, že mně sežene práci, ale potřeboval kvůli tomu ode mě plnou moc. Podepsal jsem papír a on pak prodal dům po tátovi. Sliboval prachy a nic. Šel jsem k němu bydlet. Bral mně všechny prachy, co jsem si vydělal na brigádě a dával mně bídný žrádlo. “
8. Kde jsi se seznámil s tím pánem, co tě připravil o domek?
„ V hospodě, bral jsem ho jako kamarád. “
9. Chodíš za kurátorkou?
„ Ne, ani náhodou. Zas by mě usměrňovala. “
10. Se sestrou se týkáš?
„ Ta se na mě taky vykašlala. Někdy mně půjčila peníze, potřeboval jsem je. Změnila si číslo, abych jí nemohl volat. Všichni se na mě vykašlali, nechali mě ve srabu. Taky na ně kašlu. Kdyby byl alespoň táta. “
11. Víš, že máš dluhy. Půjčil sis někde?
„ Nějaký pojištění mám platit. “
12. A ty jsi nebyl na pracáku?
„ Ne, myslel jsem, že si najdu práci a peníze jsem nějaký měl. “
13. Jak tu situaci teda řešíš?
„ Ted' dělám tady v dílně truhláře, oni mně to nabídli. Jsou to sousedi, u nich taky bydlím. “
14. A ti co ti pomáhají, chtějí za to něco?
„ Ne, ta paní co mi pomáhá, abych splatil ty dluhy, tu exekuci. Oni jsou hodní, taky trochu přísní, ale jsem nakonec rád, že si mě všimli a že mi pomáhají. “

Základní charakteristika č. 4 – Dům na půl cesty

David (23 let)

David byl umístěn do Dětského domova v 9 letech spolu se svým mladším bratrem. Důvodem byl nezájem matky o chlapce, otec sám péči nezvládal. V Dětském domově strávil 12 let. Během pobytu trávil prázdniny s otcem.

Povahou je nekonfliktní, bezproblémový, hodně se věnoval sportu, především pak fotbalu. V Dětském domově měl hodně přátel.

Po absolvování základní povinné školní docházky se vyučil mechanikem a pokračoval studiem k získání maturity. Po ukončení studia získal práci skladníka. Dětský domov opustil v 21 letech, poté bydlel v Domě na půl cesty v Praze. Zde zůstal rok, poté si našel partnerku, se kterou nyní žije ve společné domácnosti a která také vyrůstala v dětském domově. Při odchodu z Dětského domova dostal finanční částku 15 000 Kč a dalších 5 000 Kč z jeho úspor. V zaměstnání začal mít po nějakém čase problémy, posléze dal výpověď a jinou těžko sháněl. Zadlužil se, vztah se mu rozpadl. Po půl roce získal zaměstnání nové, ve kterém se uplatnil a v jeho bývalá partnerka se k němu opět vrátila.

Přepis rozhovoru s Davidem:

.....

1. Jaké byly tvé začátky?

„ Jak víte, nejdřív jsem bydlel s Ájou v podnájmu. Práci jsem měl, dělal jsem skladníka, ale vůbec jsem tu práci nestíhal. Jeden chtěl to, druhý něco jinýho. Do toho další cosi potřebovali a já jsem musel napřed vyřídit to, aby kvůli mně druzí nestáli ve výrobě. Jezdil jsem s vysokozdvizným vozíkem a převážel jsem třeba takový dlouhý železa. Jezdil jsem rychle, abych všechno stíhal. Ty chlapi se jen dívali a čekali, kdy se co stane. Ty železa se mně různě nahýbaly, až jsem jednou odřel auto. Musel jsem to zaplatit. Nikdo se tam o mně nezajímal, nemluvil se mnou, až jednou mně řek, že nemůžu chtít dělat všechno, ať se naučím říkat ne. Když na to dneska vzpomínám, tak to tam pro mě bylo nejhorší. Nakonec jsem dal výpověď a myslel jsem si, že v té době najdu práci. Jenže jsem ji nenašel. Má přítelkyně, ta taky neměla práci trvalou, vždycky jen na dohodu. Začala podnikat, prodávala čaje a různé nápoje, nebylo to nic moc. Odešla ode mě. Já jsem neměl práci, splácel jsem dluh, ani na nájem jsem neměl.“

2. Proč jsi se neozval? Určitě bychom ti pomohli.
„ Já jsem nechtěl, vy jste mi toho tolik dali. Chtěl jsem to zvládnout sám. Já jsem pak hlídal za 8 tisíc na vysoké škole. Víte, já jsem vypadal hrozně, neměl jsem co jíst. Za den jsem snědl třeba jeden rohlík. Vůbec jsem se nestříhal, přestal jsem o sebe dbát. Cítil jsem se hodně zesláblý. Ale Domov na půli cesty mi také pomohl ven se z toho dostat, ale bylo to hlavně moje rozhodnutí s tím něco udělat. “
3. Co tatínek, ten by ti nepomohl?
„ Když jsem jezdil z dětského domova za tátou domů, první jeho starost byla, ať mu dám kapesný a musel jsem s ním do hospody na pivo. Proto jsem nechtěl jít bydlet domů. On by mě s jeho družkou obral o peníze, co bych vydělal. Za ním bych nikdy nešel. “
4. A maminka?
„ Teto, s ní nechci mít nic společného, brácha za ní chodí, ale já ne. “
5. Jak dlouho jsi byl bez práce?
„ Asi tak půl roku. Jednou jsem jel v šalině a uviděl leták, že hledají řidiče na autobus tady ve městě, tak jsem tam šel. Ani jsem nevěřil, že mě vezmou – dlouhý vlasy, zarostlý jsem byl a hubený. Představte si, oni mě vzali. Musel jsem si udělat řidičák na autobus a ještě další průkazy profesní a tak. Oni mně to zaplatili a až jsem si vydělával, tak mně to strhávali. Tady to bylo něco jiného. Druzí řidiči mi pomáhali, radili. Třeba jsem tam mohl do jídelny a nechali mně oběd, že to zaplatím, až budu mít peníze. Této, teď se mám dobře. Mám peníze, zaplatil jsem dluhy. “
6. Žiješ sám?
„ Ne, vrátila se ke mně přítelkyně. “
7. A není to od ní vypočítavé? Když jsi na tom byl špatně, tak tě nechala a jak máš peníze, tak se k tobě vrátila?
„ Ona se taky změnila, pere, žehlí, vaří. “
8. To je přece samozřejmé, že také bude něco dělat. Máš ji rád? Chceš s ní strávit zbytek života?
„ Mý víme, že spolu nechceme být napořád, ale této, já nechci být sám. Víte jaký to je, být sám? “

9. Jak vzpomínáš na domov?

„ Mně tam bylo dobře, vy jste mně radili jak mám shánět práci, teta mně vytiskla pracovní nabídky, abych si je obvolal. Mohl jsem po internetu hledat bydlení. Každý mně něco dal, nádobí, peřiny, a další potřebné věci. Myslím, že jsem dostal dost, teď už se musím starat jen já. “

Základní charakteristika č. 5 – Dům na půl cesty

Jolana (25 let)

Jolana byla umístěna do dětského domova ve svých 15 letech a prožila v něm 4 roky. Doma měla neshody s rodiči, zejména s matkou. Byla bezkonfliktní, v domově s ní nebyly žádné problémy. Po absolvování základní povinné docházky se vyučila kuchařkou. Po vyučení se v 19 letech vrátila k rodičům, do začátku dostala od dětského domova finanční výpomoc 15 000,- Kč. Její návrat nebyl nijak očekáván a neshody s rodiči, hlavně s matkou, začaly znova. Za pomoci sociální pracovnice opustila rodiče a odešla do Domu na půl cesty, kde zůstala 2 roky. Poté, co přijela na pohřeb svého otce, již doma zůstala, neshody však nadále pokračovaly. Nesehnala práci a byla v evidenci nezaměstnaných. Po nějakém čase se odstěhovala na ubytovnu a sehnala práci v nemocnici jako uklízečka. V současnosti je na mateřské dovolené, čeká druhé dítě a žije se svým partnerem u jeho rodičů. Je spokojená.

Přepis rozhovoru Jolana :

.....

1. Jaké byly tvé začátky po odchodu z dětského domova?

„Pro mě byl návrat z domova domů hrozný. Naši mě ani nečekali. Byla jsem bez práce na podpoře. S mámou jsem měla problémy a nerozuměly jsem si. Táta mě vyhodil kvůli mamce. Nakonec jsem odjela do Karviné, do Domu na půl cesty. Tam jsem byla 2 roky. Naučila jsem se tam víc samostatně žít, hlavně hospodařit s penězi. Tam mě nejvíc naučili pro život, ale bylo tam nejhůř, byla jsem daleko od našich, bylo to tam tvrdý.“

2. Jaké to tam bylo?

„Vzdala jsem to tam, měla málo peněz a musela jsem s nimi vyžít než dostanu od sociálky nebo si něco vydělám. Musela jsem pořád myslet, abych měla na jídlo a na další placení v Domě, než je utratím za něco, co není důležitý, nebo co nepotřebuji nutně. Tam jsem se naučila si odříkat a nekupovat si všechno, co bych si přála.“

3. Jak ses tak daleko dostala?

„Hodně mě pomohla sociálka. Ta se spojila tam s nimi a oni mně pomohli. Bylo lepší, abych byla od našich dál.“

4. Našla jsi tam práci?

„Jenom třeba na tři měsíce. Vždycky na kratší dobu.“

5. Měla jsi kontakt s rodinou?

„Měla, táta mně volával. Domů jsem se vrátila na tátův pohřeb a už jsem zůstala. Zase začaly problémy s mamkou i bráchou, protože on dostal barák. Nechtěl mě doma. Odešla jsem na ubytovnu, na sociálku, abych něco brala a dostala jsem se do nemocnice na uklízení. Ted' žiji u mého kluka s jeho rodiči v rodinném domku a čekáme druhé miminko.“

6. Jsi spokojená?

„Ano, mám se dobře.“

7. Vzpomeneš si někdy na dětský domov?

„Vzpomínám na něj ráda, mně to tam připadalo jako doma. Tety jsem měla ráda až na jednu. Vzpomínám ráda na tetu Jarku a taky jak mě teta pradelna zkoušela před zkouškami a já jsem to dokola pletla.“

8. Mohl tě domov lépe připravit na život?

„Hlavní je, aby se děcka učily všechny práce, vařit, prát a hlavně peníze, aby je hned neutratily a uměly šetřit a vydržet s nimi na celý měsíc. Peníze jsou nejdůležitější, aby je nerozházely.“

Příloha č.2 : Vnitřní řád Dětského domova

Obsah :

1. Charakteristika a struktura zařízení:
 - Název právnické osoby, která vykonává činnost zařízení, sídlo a telefonní číslo faxového spojení, elektronická adresa a webové stránky zařízení
 - Organizační struktura právnické osoby, která vykonává činnost zařízení
 - Charakteristika jednotlivých součástí zařízení a jejich úkolů
 - Personální zabezpečení
 - Organizační zajištění spolupráce s osobami odpovědnými za výchovu

2. Postup při přijímání, přemísťování a propouštění dětí:
 - Vymezení odpovědnosti pracovníků zařízení
 - Spolupráce s příslušnými orgány a dalšími subjekty
 - Zajišťování pomoci po propuštění ze zařízení

3. Organizace výchovně vzdělávací činnosti v zařízení:
 - Organizace výchovných činností
 - Organizace vzdělávání dětí
 - Organizace zájmových činností
 - Systém prevence sociálně patologických jevů

4. Organizace péče o děti v zařízení:
 - Zařazení dětí do rodinných skupin
 - Ubytování dětí
 - Materiální zabezpečení
 - Finanční prostředky dětí
 - Systém stravování
 - Postup v případě dočasného omezení nebo přerušování péče v zařízení
 - Postup v případě útěku dítěte ze zařízení

5. Práva a povinnosti dětí:
 - Systém hodnocení a opatření ve výchově
 - Kapesné, osobní dary, a věcná pomoc
 - Organizace dne

- Pobyt dětí mimo zařízení (vycházky, pobyt u rodičů či jiných osob, přechodné ubytování mimo zařízení)
- Kontakty dětí s rodiči a dalšími osobami (návštěvy, písemné a telefonické kontakty, předávání věcí)
- Spoluspráva dětí
- Podmínky zacházení dětí s majetkem právnické osoby, která vykonává činnost zařízení
- Smluvní pobyt zletilých nezaopatřených osob v zařízení
- Postup při podávání a vyřizování žádostí, stížností a návrhů řediteli, pedagogickým pracovníkům zařízení a dalším osobám a orgánům

6. Práva a povinnosti osob odpovědných za výchovu

7. Úhrada nákladů na péči o děti v zařízení

- Vydání rozhodnutí
- Způsob odvolání

8. Postup zařízení při zajištění bezpečnosti a ochraně zdraví:

- Zdravotní péče a zdravotní prevence
- Prevence rizik při pracovních činnostech
- Postup při úrazech dětí
- Postup při onemocnění dětí
- Postup při intoxikaci dítěte alkoholem nebo jinými návykovými látkami
- Postup při sebepoškození dítěte nebo sebevražedném pokusu
- Postup při agresivitě dítěte, kterou ohrožuje zdraví a životy jiných nebo vlastní

1. Charakteristika a struktura zařízení:

název zařízení: **Dětský domov, Rovečné 40**
adresa: Rovečné 40, 592 65 Rovečné 40
telefon: 566 574 141, 566 574 095, 566 574 988
fax: 566 574 095
e-mail: ddrovecne@seznam.cz
www stránky: www.ddrovecne.cz

a) dětský domov kapacita: 24 dětí

profese: ředitel, zástupce ředitele, vedoucí vychovatel, vychovatelé, asistenti pedagoga popř. bezpečnostní pracovník, hospodářka, mzdová účetní, uklízečka, prادلena, švadlena, provozní elektrikář

úkol: Hlavní účel a předmět činnosti je vymezen zákonem č. 109/2002 Sb., v platném znění a prováděcími předpisy a zákonem č. 561/2004 Sb. (školský zákon) a prováděcími předpisy. Příprava dítěte na samostatný život s ohledem na prostředí, do kterého bude po propuštění z ústavní výchovy odcházet.

b) školní jídelna kapacita: 40 jídel

profese: vedoucí školní kuchyně, vedoucí kuchařka, kuchařka

úkol: zajištění celodenního stravování pro děti a zaměstnance DD

Organizační struktura viz. Příloha č. 1

Organizační zajištění spolupráce s osobami odpovědnými za výchovu

- po přijetí dítěte obdrží osoby odpovědné za výchovu zprávu o přijetí dítěte do tří pracovních dnů, základní informace o zařízení a výpis z vnitřního řádu, zejména části zvláště významné pro tyto osoby
- agendu příspěvku na úhradu péče vede účetní - hospodářka
- povinnost poskytnout informace těmto osobám o jejich dětech mají všichni pedagogičtí pracovníci
- o opatřeních zásadní důležitosti ve vztahu k dítěti (jedná se o případy zejména související s přípravou dítěte na budoucí povolání, lékařské zákroky a předpokládanou hospitalizaci ve zdravotnickém zařízení, závažné opatření ve výchově apod.) informuje telefonicky a následně písemně po odsouhlasení ředitelem zástupce ředitele
- kontakty dětí s těmito osobami – dovolenky zajišťuje ředitel a zástupce ředitele
- návštěvy osob odpovědných za výchovu jsou možné kterýkoliv den tak, aby nenarušovaly rozvrh dne, je však potřebné ji předem telefonicky nebo písemně dohodnout, aby byla zajištěna přítomnost dítěte, organizují ji pedagogičtí pracovníci mající v daný den službu, poskytnou těmto osobám informace o dítěti, návštěva, pokud je důvod, proběhne ve vymezeném prostoru dětského domova, jinak lze předat dítě na vycházku po vesnici, v takovém případě osoby odpovědné za výchovu

odpovídají za dítě – zejména za jeho zdraví, bezpečnost, chování na veřejnosti, nepožívání alkoholu, drog apod., dohodnou se okolnosti – čas návratu apod., návštěva se neumožňuje osobám pod vlivem alkoholu, drog a projevujícím agresivitu

- o osobám odpovědným za výchovu dítěte poskytujeme poradenskou pomoc v oblastech výchovné, sociální a právní
- o spolupráci s osobami odpovědnými za výchovu dětí umístěných v DD má ve své kompetenci převážně ředitel zařízení, v opodstatněných případech také ostatní pedagogičtí pracovníci, kteří mají dítě ve výchovně - vzdělávací péči, snažíme se o udržování kontaktů dítěte a osob odpovědných za výchovu a pracovníků příslušného OSPOD, při opatření zásadní důležitosti ve vztahu k dítěti, nehrozí-li nebezpečí z prodlení, se toto opatření konzultuje s osobami odpovědnými za výchovu dítěte a žádá se jejich vyjádření, nejsou-li k dosažení, navrhuje soudu ustanovení opatrovníka

2. Postup při přijímání, přemísťování a propouštění dětí:

Děti jsou do DD přijímány výhradně prostřednictvím územně příslušného diagnostického ústavu. O umístění dítěte v DD informuje písemně zástupce ředitele soud, zákonné zástupce a orgán sociálně právní ochrany dětí. V osobním spisu dítěte musí být založen doklad o tom, kdo a kdy rozhodl o umístění. Po příjezdu dítěte do zařízení dítě přijme ředitel, popř. zástupce ředitele a provede přijímací pohovor. Kmenovým vychovatelem je dítě neprodleně seznámeno s vnitřním řádem, základními bezpečnostními předpisy a ostatními předpisy (s přihlédnutím na věkové zvláštnosti dítěte). Po přijetí je provedena vstupní zdravotní prohlídka dětskou lékařkou. Dokumentace při přijímání dítěte: rozhodnutí soudu, rodný list, osobní list, kartička zdravotní pojišťovny, katalogový list žáka, poslední školní vysvědčení, podklady pro stanovení úhrady péče o dítě osobám odpovědným za výchovu, zdravotní dokumentace a ostatní.

Přemísťování dětí do jiného zařízení musí být opět schváleno DÚ. O důvodu přemístění dítěte informuje ředitel v dostatečném předstihu, doprovod zajišťuje zpravidla ředitel nebo zástupce ředitele, pokud nelze přítomnost z organizačních důvodů zajistit, pak vychovatel. Dokumentaci připravuje ředitel DD. Informaci o přemístění dítěte zasílá zástupce ředitele do tří pracovních dnů osobám odpovědným za výchovu, diagnostickému ústavu, OSPOD, soudu, který ústavní nebo ochrannou výchovu nařídil.

Propouštění dětí se děje v souladu se zákonem. Výstupní pohovor vede vychovatel rodinky a ředitel, který připravuje dokumentaci. Ošacení a výbavu, pokud na ni má dítě dle vnitřního řádu nárok, zajišťuje vychovatel, který má dítě v individuální péči. Pokud je dítě plnoleté, odchází ze zařízení samo, pokud nepožádá o doprovod pracovníka DD (např. na ubytovnu, do azylového domu, atd.) Dítě mladšího věku je předáno soudem určené osobě odpovědné za výchovu. Ta obdrží i dokumentaci. Pokud dítě před odchodem z DD požádá o pomoc, zařízení je mu v rámci svých možností a v souladu s legislativou nápomocno s hledáním zaměstnání, ubytování, jednáním na úřadech i ve spolupráci s nadacemi a institucemi. Propuštění dítěte oznámí zástupce ředitele do tří dnů příslušnému diagnostickému ústavu, orgánu sociálně právní ochrany dětí, osobám odpovědným za výchovu a soudu, který ústavní či ochrannou výchovu nařídil. Při odchodu obdrží dítě na základě předávacího protokolu vysvědčení, vkladní knížku, OP, průkaz zdravotní pojišťovny, rodný list aj.

Spolupráce s dalšími organizacemi je dána příslušnými pokyny, směrnicemi a metodickými pokyny.

Dítěti, které po dosažení zletilosti odchází ze zařízení, se podle skutečné potřeby v době propuštění a podle hledisek stanovených vnitřním řádem, poskytne věcná pomoc nebo jednorázový peněžitý příspěvek v hodnotě nejvýše 15.000,-Kč. Dále se dítěti ve spolupráci s orgánem sociálně právní ochrany poskytuje poradenská pomoc se zajištěním bydlení a práce, a dále i po propuštění je zařízením dítěti zajišťována pomoc při řešení tíživých životních situací.

3. Organizace výchovně vzdělávací činnosti v zařízení:

Organizace výchovných činností - výchova probíhá v rodinných skupinách, které vedou vždy dva kmenoví vychovatelé. Kmenoví vychovatelé vypracují individuální plán rozvoje osobnosti, jehož součástí jsou krátkodobé a dlouhodobé výchovné cíle. S těmito cíli je dítě seznámeno a spolu s ním plnění a dosažení jednotlivých cílů hodnotí. Výchovná činnost rodinné skupiny se řídí sestaveným TPVVČ, který je vypracován kmenovými vychovateli s využitím námětů dětí. TPVVČ vychází z Celoročního plánu a Vzdělávacího programu DD.

Organizace vzdělávání dětí - děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí zařízení. Vzdělávání se uskutečňuje denním docházením či dojížděním do školy nebo při ubytování na domově mládeže dojížděním zpět do DD na víkendy. Za spolupráci se školami, do kterých jsou děti zařazeny, zodpovídá kmenový vychovatel.

Předškolní výchova:

MŠ Rovečné

Povinná školní docházka: ZŠ Rovečné, ZŠ Bystřice nad Pernštejnem, Nádražní 615, ZŠ Bystřice nad Pernštejnem, Tyršova

K přípravě na budoucí povolání je zvolen typ školy podle zájmu a schopností dítěte.

Organizace zájmových činností - zájmová činnost v domově probíhá na základě plánování v TPVVČ a v době vymezené Rozvrhem dne. O této činnosti jsou prováděny písemné denní záznamy. Podle zájmu děti navštěvují dle svých schopností a zájmů různé kroužky, které nabízejí školy, ZUŠ či zájmové organizace. Prioritní je integrace dětí do společnosti a navazování sociálních vazeb mimo DD.

System prevence sociálně patologických jevů - metodikem prevence sociálně patologických jevů je pověřen pedagogický pracovník. System prevence se odvíjí od „Minimálního preventivního programu“. Za plnění tohoto programu zodpovídají všichni ped. pracovníci. Oblast primární prevence (předcházení soc. patolog. jevům) se zaměřuje především na posilování sociálních kompetencí a emocionální stability dětí, vytváření podmínek pro účinnou integraci dětí do společnosti po ukončení ÚV. Důraz je kladen na interiorizaci odpovědnosti a zachovávání pravidel, dále na spravedlnost, spoluúčast a spolupráci. Klíčová témata prevence (oblast zdravého životního stylu, společenskovední, přírodovědná, rodinná a občanská výchova, sociálně právní) jsou v učebních osnovách škol. Děti jsou s nimi seznamovány i v mimoškolních činnostech formou pohovorů, diskusí, besed apod.. Prevence drogové závislosti : zákaz nošení, distribuce a zneužívání návykových látek, do 18 let je zakázáno kouření a to kdekoliv. Další aktivity v oblasti prevence – pojetí výchovné práce v domově pomáhá předcházet širokému spektru sociálních patologií také tím, že je dětem nabízena celá škála volnočasových aktivit (sport, ruční práce, péče o zvířata aj.), která jim

poskytuje možnost volby, ve které oblasti se budou realizovat, dopřává jim zážitek úspěchu, napomáhá umění realisticky odhadnout své síly atd..

4. Organizace péče o děti v zařízení:

Zařazení dětí do rodinných skupin

Každé dítě je zařazeno do rodinné skupiny na základě rozhodnutí ředitele popř. po konzultaci s kmenovým vychovatelem. Rodinné skupiny jsou koedukované zpravidla ve věku od 3 do 18 let, popř. do dokončení přípravy na budoucí povolání (jako nezaopatřená osoba). Sourozenci jsou vždy umísťováni do stejné rodinné skupiny, o jejich rozdělení může rozhodnout ředitel jen ve velmi závažném případě. Přehazování dítěte z jedné skupiny do druhé se děje pouze v odůvodněných případech.

Ubytování dětí

Základní organizační jednotkou DD jsou rodinné skupiny, do kterých je zařazeno 6 - 8 dětí ve věku 3 - 18 let (popř. i déle). Děti jsou do rodinných skupin začleňovány tak, aby byla dodržena heterogenost skupiny dětí různého stáří.

Byt rodinné skupiny má kuchyňku s obývacím pokojem, pokoje dětí, chodby, sociální zařízení a úložné prostory. Je vybaven zařízením a elektropřístroji (postele, stolky, lampičky, skříně, kuchyňské linky s vybavením, sedací soupravy, televize, video, pračka, stoly, židle, žaluzie, počítač, knihy, cd, kazety, PC..), prádlo, ošacení a obuv mají děti u sebe.

Mezi společné prostory patří jídelna, návštěvní místnost, šatna, tělocvična, dvůr a zahrada.

Materiální zabezpečení

Materiální zabezpečení je v zařízení zajištěno standardně, v některých oblastech až nadstandardně, proto za cenné předměty, finanční hotovost, oblečení atd., které jsou vlastnictvím dětí, nepřebírá DD odpovědnost (mobilní telefony, řetízky, náušnice atd.). Ředitel zařízení může využít svého práva dle § 23 odst. 1, písm.g) a převzít předměty do úschovy.

Prádlo, ošacení, a obuv děti dostávají dle potřeby, tyto věci se stávají jejich osobním majetkem. Využívají běžné domácí elektrické přístroje, potřeby pro vzdělávání, audiovizuální a výpočetní techniku, vybavení pro sport a turistiku, pro rekreační činnost, pro cestování...

Finanční prostředky dětí

Základní finanční prostředky získávají děti z měsíčního kapesného. Kapesné je jim v den výplaty vyplaceno v celkové výši a záleží na nich, zda si celou částku ponechají u sebe nebo si část peněz uschovají u svého kmenového vychovatele. Pokud si kapesné ponechají u sebe, nesou za něho odpovědnost sami. Kapesné není považováno za příjem a není možné z něho hradit případnou náhradu škody.

Dítě může získat finanční prostředky jako dary od osob odpovědných za výchovu. S těmito prostředky si hospodaří obdobně jako s kapesným.

Příjmem dítěte je např. sirotčí důchod a mzda z pracovního poměru. Pokud dítě má vlastní pravidelné příjmy, podílí se na hrazení příspěvku na úhradu péče. Pokud ředitel zařízení vydá správné rozhodnutí o výši tohoto příspěvku, je dítě povinno uhradit stanovenou výši příspěvku ve stanovené lhůtě. Nesplní-li svou povinnost dobrovolně (nedá-li dítě či osoba zodpovědná

za správu majetku dítěte souhlas k použití příjmů k úhradě příspěvku), postupuje se podle hlavy XI správního řádu upravující exekuci. Zbytek peněz lze se souhlasem dítěte či osoby zodpovědné za správu majetku dítěte uložit na vkladní knížku, které je uložena v trezoru v ředitelně, popř. na bankovní účet.

Systém stravování

Stravování dětí je dané stravovacími normami podle vyhlášky MŠMT č. 107/2005 Sb., v platném znění. V dětském domově je zajišťována celodenní strava a pitný režim.

V rámci výchovně vzdělávací činnosti se děti zapojují do přípravy stravy – např. svačin a přesnídávek (všední dny), snídaně, obědy a večeře (volné dny, především víkendy). Rodinné skupiny si samostatně připravují v určené pracovní dny odpolední svačiny, o víkendech snídaně, odpolední svačiny a večeře, o nedělích a některých svátcích kompletní celodenní stravování. Potraviny v souladu s normami o stravování vydává vedoucí kuchyně.

Postup v případě dočasného omezení nebo přerušení poskytování péče v zařízení

Ředitel zařízení může z moci úřední na základě žádosti a po předchozím písemném souhlasu příslušného obecního úřadu obce s rozšířenou působností povolit dítěti, které je v dětském domově umístěno, pobyt u rodičů, popřípadě jiných fyzických osob. Písemný souhlas obecního úřadu obce s rozšířenou působností musí obsahovat:

- a) určení osob, u nichž bude dítě pobývat
- b) délka pobytu dítěte mimo ústav, na kterou se souhlas vydává
- c) místo pobytu dítěte

Pokud obecní úřad obce s rozšířenou působností vydá zamítavé stanovisko, ředitel zařízení bez dalšího žádost o povolení pobytu správním rozhodnutím zamítne.

V době, kdy je pobyt dítěte v zařízení přerušeno, poskytují plné přímé zaopatření osoby, u nichž dítě pobývá. Poskytování plného přímého zaopatření dětským domovem je pozastaveno.

Jestliže se dítě řádně nechová nebo péče o něj není dostatečně zabezpečena nebo došlo ke změně důvodů, pro něž byl pobyt mimo zařízení povolen, je ředitel dětského domova oprávněn pobyt zrušit.

Postup v případě útěku dítěte ze zařízení

Za útěk se považuje každé opuštění zařízení dítětem bez dovození ředitele nebo pedagogického pracovníka, případně nevrácení se z dovolenky, nevrácení se ze školy nebo z práce, nevrácení se z individuální vycházky ve stanoveném čase, útěk ze společné vycházky, opuštění zařízení za použití násilí proti pracovníkům domova nebo útěk dítěte, který zanechal stopy po zdolání zábrany nebo nedovolené opuštění domova v noci.

Pedagogický pracovník, jakmile nabude přesvědčení, že dítě uprchlo, je povinen neprodleně útěk nahlásit Policii ČR, řediteli, případně zástupci ředitele. Okolnosti útěku zaznamená do denního záznamu, útěk zaznamená do knihy útěků. Ředitel, popř. zástupce ředitele neprodleně oznámí útěk odpovědnému pracovníkovi sociálně právní ochrany dětí a osobám odpovědným za výchovu.

Po zadržení dítěte na útěku informuje službu konající vychovatel ředitele, popř. zástupce ředitele, který rozhodne o převozu dítěte.

Pokud se dítě vrátí samo či jej přiveze jiná osoba, je útěk zrušen ihned na oddělení policie, kde byl útěk hlášen.

Po návratu dítěte do zařízení je dítě předáno vychovateli na službě. Kmenový vychovatel provede s dítětem pohovor, vnější zdravotní prohlídku, potřebná hygienická a protiepidemiologická opatření a zajistí bezodkladnou lékařskou péči, vyžaduje-li to zdravotní stav. Po déletrvajícím útěku zajistí gynekologické lékařské vyšetření u dívek. Návrat dítěte neprodleně ohlásí Policii ČR a údaj zaznamená v knize útěků.

Do tří dnů po návratu dítěte z útěku předloží kmenový vychovatel písemný rozbor útěku řediteli DD.

Rozbor útěku obsahuje tyto údaje :

- Základní nacionále
- Datum a čas útěku a návratu
- Okolnosti útěku (s kým, ze které skupiny, činnosti, u koho byl, zda mu někdo pomohl atd.)
- Jaká opatření byla učiněna k zadržení
- Jaká opatření k zamezení dalšího útěku

Po útěku je dítěti věnována maximální pozornost, zejména ze strany kmenového vychovatele a vedoucích pracovníků.

5. Práva a povinnosti dětí:

Práva a povinnosti dětí upravují příslušná zákonná ustanovení zákona č. 109/2002 Sb., v platném znění. Tento vnitřní řád specifikuje zejména tyto oblasti:

System hodnocení a opatření ve výchově

Hodnocení dítěte je prováděno každý den v rámci rodinné skupiny příslušnými pedagogickými pracovníky s ohledem na individuální možnosti, schopnosti a potřeby dítěte. Hodnocení dítěte je zohledňováno při tvorbě a aplikaci plánů rozvoje osobnosti. Opatření ve výchově navrhuje příslušný pedagogický pracovník v souladu se zákonnými ustanoveními.

Za prokázané porušení povinností může být dítěti:

- a) odňata udělená výhoda
- b) sníženo kapesné maximálně o 1/3 maximální možné částky
- c) zakázáno trávení volného času mimo zařízení, maximálně však v rozsahu čtrnácti po sobě jdoucích dnů, v období následujících 30dnů
- d) odňata možnost zúčastnit se činnosti nebo akce organizované dětským domovem nad rámec vnitřního řádu
- e) odňata možnost účastnit se atraktivní činnosti či akce
- f) zakázána návštěva, s výjimkou návštěv osob odpovědných za výchovu, osob blízkých a oprávněných zaměstnanců orgánů sociálně právní ochrany, a to na dobu nejdéle 30 dnů v období následujících 3 měsíců

Za příkladné úsilí a výsledky při plnění povinností nebo příkladný čin může být dítěti:

- a) prominuto předchozí opatření za porušení povinností

- b) udělena věcná nebo finanční odměna
- c) povolení mimořádné návštěvy kulturního zařízení, mimořádné vycházky apod.

Dítě se má právo k navrhovanému opatření ve výchově vyjádřit. Opatření ve výchově schvaluje či zamítá ředitel zařízení.

Kapesné, osobní dary, a věcná pomoc

Kapesné, osobní dary, věcná pomoc se poskytují v souladu se Zákonem č. 109/2002 Sb., v platném znění.

Ustanovení umožňují poskytovat kapesné nezaopatřeným dětem, kterým se poskytuje plné přímé zaopatření. Finanční částky, jež dítě obdrží za brigádnické práce, konané například v době školních prázdnin nebo z příležitostného zaměstnání nebo prospěchové stipendium žáka a studenta a odměna žáka středního odborného učiliště, nejsou překážkou pro poskytování kapesného.

Kapesné se poskytuje v maximální zákonem stanovené výši. Kapesné může být kráceno pouze :

- a) na základě stanoveného opatření ve výchově bod 5. tohoto vnitřního řádu
- b) v případě útěku dítěte, a to ode dne, kdy se útěku dopustilo, do dne kdy bylo z útěku odhlášeno
- c) v případě přerušení pobytu, kdy je přímé plné zaopatření, tedy i kapesné, poskytováno osobami, u nichž dítě pobývá

V případě útěku a přerušení pobytu je výplata kapesného krácena o příslušné denní částky v následujícím měsíci.

Výši limitů kapesného za kalendářní měsíc činí:

- a) 45,- Kč do 6-ti let věku,
- b) 120,- Kč od 6 do 10 let,
- c) 210,- Kč od 10 do 15 let,
- d) 300,- Kč starší 15-ti let nebo nezaopatřená osoba,

nejméně však dvě třetiny částky podle písmen a) až d).

Za období kratší než jeden měsíc (například při příchodu z jiného zařízení apod.) se kapesné stanoví podle počtu dnů, v nichž je v péči zařízení. Denní výše kapesného činí jednu třicetinu stanovené měsíční výše kapesného. Vypočtená celková částka se zaokrouhlí na desetikoruny směrem nahoru.

Kapesné dětem nenáleží za dny, po které je na útěku ze zařízení.

Návrhy na kapesné předkládají vychovatelé nejpozději do posledního pátku v měsíci účetní - hospodářce dětského domova.

Kapesné vyzvedne kmenový vychovatel(ka) u účetní - hospodářky vždy 1. den v měsíci. Účetní ekonom vede evidenci výplaty kapesného a děti potvrzují svým podpisem příjem peněz. Pokud se dítě neumí podepsat, převzetí kapesného podepíše starší dítě nebo sourozenec.

Vychovatelé vždy seznámí děti s výší navrženého kapesného a zdůvodní, proč bylo kapesné sníženo.

Dětem se poskytují též osobní dary k narozeninám, jmeninám, úspěšnému ukončení studia a k jiným obvyklým příležitostem, do celkové výše v kalendářním roce podle věku dítěte, a podle délky pobytu dítěte v zařízení v průběhu kalendářního roku, ve výši dle zákonných ustanovení. Osobní dar lze poskytnout též formou peněžitého příspěvku.

Dětský domov poskytuje dítěti, jemuž byl ukončen pobyt v zařízení, jestliže dosáhlo zletilosti a v zařízení dobrovolně nesetrvává do ukončení přípravy na povolání, věcnou pomoc nebo jednorázový peněžitý příspěvek (dále jen věcná pomoc). O konkrétní formě věcné pomoci rozhodne ředitel dětského domova ve spolupráci s příslušnými pedagogickými pracovníky. Při stanovení formy věcné pomoci je brán zřetel také na názor dítěte s ohledem na jeho rozumové a sociální schopnosti.

Věcná pomoc se poskytuje v maximální výši 15 000 Kč. Tato je posuzována podle skutečné potřeby dítěte.

Hlediska pro poskytování věcné nebo finanční pomoci (o celkové výši příspěvku rozhodne ředitel):

- zda se dítě vrací do úplné rodiny nebo neúplné rodiny
- zda je dítě polosirotek, sirotek
- zda se dítě vrací k příbuzným
- zda je dítě propuštěno do samostatného života, např. Dům na půli cesty...

Organizace dne

Organizace dne stanovená tímto vnitřním řádem je jen rámcovým schématem pro organizaci dne v rámci rodinných skupin. Konkrétní organizace dne vyplývá z potřeb jednotlivých rodinných skupin a potřeb jednotlivců (s ohledem na fyzickou i psychickou vyspělost jednotlivých dětí). O organizaci dne rozhoduje a odpovídá za ni služba konající vychovatel příslušné rodinné skupiny při respektování zásad zdravého životního stylu, výchovných opatření, obecně platných norem ve výchově dětí a mládeže apod.. Trvalejší změny v organizaci dne oproti tomuto schématu musí být projednány s ředitelem zařízení.

Pracovní dny:

6:30 – ranní vstávání, větrání, osobní hygiena, úprava lůžek, oblékání, úklid pokojů

6:50 – snídane

7:05 – 7:15 – příprava na odchod do škol, kontrola ošacení, odchod do škol

11:15 – postupný příchod ze školy, převlékání, hygiena

12:00 – oběd, rekreační činnosti do 13:00

12:45 – odchod do školy na odpolední vyučování a zájmové kroužky

13:00 – 13:45 pobyt venku, rekreační činnosti

13:45 – 14:45 příprava do školy, mladší děti

14:45 - 15:30 volné činnosti dětí

15:30 – 16:00 svačina

16:00 – 17:00 příprava do školy, starší ročníky

17:00 – 18:00 zájmová činnost

18:00 – 18:30 příprava na večeři, úklid os. věcí

(nebo učební doba 16:00 – 17:30 a zájmová činnost od 17:30 – 18:30)

18:30 – večeře

19:00 – kontrola úklidu rodinných buněk

20:30 – ukládání ke spánku (předškolní a mladší školní věk)

21:00 – ukládání k spánku (starší školní věk)

21:30 – ukládání k spánku (učňovská a středoškolská mládež)

(při výběru televizních programů jsou vychovatelé odpovědní za výběr, nesmí být v rozporu s mravním ohrožováním mládeže)

Volný den:

8:00 – 9:00 – postupné vstávání, větrání, os. hygiena, úprava lůžek, oblékání

9:00 – snídane

9:30 – úklid rodinné skupiny, úklid společných prostor DD, další sebeobslužné činnosti, příprava pokrmů, volné činnosti vychovatelů s dětmi

12:00 – oběd, úklid nádobí a práce související

13:00 – volné činnosti vychovatelů s dětmi, pobyt venku

15:30 – svačina

16:00 – volné činnosti vychovatelů s dětmi, sebeobsluha, večerní hygiena

18:30 – večeře

19:00 – rekreační činnosti, individuální výchovná činnost, osobní volno

21:00 – ukládání ke spánku (předškolní a mladší školní věk)

22:00 – ukládání k spánku (starší školní věk)

22:30 – ukládání k spánku (učňovská a středoškolská mládež)

Pobyt dětí mimo zařízení (vycházky, pobyt u rodičů či jiných osob, přechodné ubytování mimo zařízení)

Samostatné vycházky (dále jen „SV“) povoluje po splnění povinností dětem starším 7 let v souladu s Denním rozvrhem a TPVVČ vychovatel příslušné rodinné skupiny. Povolení SV s uvedením místa a doby předem zapisuje do vycházkového listu – vychovatel tuto informaci potvrdí svým podpisem. Vycházky může povolit i statutární zástupce a ředitel DD.

Všechny děti musejí být předem poučeny o dodržování bezpečnostních pravidel, dopravních předpisů, první pomoci v případě úrazu.

Dítě mladší sedmi let může trávit volný čas mimo objekt DD jen za dohledu výchovného pracovníka, dítě starší sedmi let s vědomím výchovného pracovníka i bez jeho dohledu.

Doprovod dětí do školy je zabezpečován pro děti prvního ročníku, pro děti starší sedmi let je možné uplatňovat diferencovaný přístup, ale s přihlédnutím k rozumové a sociální zralosti dítěte. Nemocné děti doprovází k lékaři vychovatel. Obecně je to závazné směrem ke všem

dětem, lze však výjimečně děti starší 15 let poslat k lékaři samostatně. Vychovatel konkrétního dítěte přesto zodpovídá za úplné a fakticky objektivní zprávy o zdravotním stavu tohoto dítěte.

Ředitel dětského domova může v zájmu úspěšné výchovy dětí povolit dítěti pobyt mimo zařízení - pobyt u rodičů popřípadě jiných fyzických osob (§23 odst. 1 písm. a) zákona č.109/2002 Sb., v platném znění a § 30 odst. 1 zákona č.359/1999 Sb., v platném znění).

Rodiče dítěte popřípadě jiné fyzické osoby, mohou písemnou formou požádat ředitele zařízení o pobyt dítěte mimo zařízení.

Žádost se podává:

a) osobně

- v kanceláři ředitele Dětského domova, Rovečné 40 vždy v pracovní dny od 8 do 15 hodin

- ve dnech pracovního volna a svátku u službu konajícího pedagogického pracovníka příslušné rodinné skupiny

b) poštou na adrese Dětský domov, Rovečné 40, 592 65 Rovečné

V případě nepovolení pobytu u rodičů, či jiných fyzických osob podléhá rozhodnutí ředitele správnímu řádu.

Ředitel zařízení může dítěti s nařízenou ústavní výchovou povolit přechodné ubytování mimo zařízení v souvislosti s jeho studiem nebo pracovním poměrem, pakliže byla splněna povinná školní docházka.

Při povolení přechodného ubytování jsou ředitelem mimo jiné posuzována tato kritéria:

a) názor dítěte

b) názor příslušných pedagogických pracovníků

d) osobní charakteristika dítěte

e) rozumové a sociální schopnosti dítěte

f) časová a finanční náročnost případného denního dojíždění

g) zvážení jiných alternativ

Kontakty dětí s rodiči a dalšími osobami (návštěvy, písemné a telefonické kontakty, předávání věcí)

Návštěvy dětí osobami odpovědnými za výchovu a dalšími blízkými osobami, popřípadě dalšími osobami, se mohou uskutečnit kdykoli s ohledem na organizaci dne příslušné rodinné skupiny, popřípadě dle předchozí telefonické domluvy maximálně však do 18:30 hodin.

Tato návštěva se může uskutečnit:

a) v prostorách rodinné skupiny za souhlasu službu konajícího pedagogického pracovníka

b) v návštěvních prostorách dětského domova

c) mimo areál dětského domova lze návštěvu uskutečnit po písemném potvrzení převzetí dítěte, pakliže jde o osoby odpovědné za výchovu či osoby blízké

d) za dodržení dalších ustanovení tohoto vnitřního řádu

Návštěvy mohou být zakázány nebo přerušeny v případě nevhodného chování, které by nepříznivě působilo na výchovu dětí a chod dětského domova.

Písemný kontakt se provádí bez omezení.

Telefonický kontakt ze strany osob odpovědných za výchovu či osob blízkých se může uskutečnit kdykoli s ohledem na organizaci dne příslušné rodinné skupiny. Telefonický kontakt dětí s těmito osobami je prováděn prostřednictvím telefonu v rámci rodinné skupiny (při zohlednění naléhavosti, četnosti, tarifních poplatků).

Spoluspráva dětí

Děti spolu s vychovateli spravují život v rodinné skupině. Podílejí se na tvorbě týdenního plánu, kdy vychovatel vhodně zvolenými metodami, formami a pracovními postupy koordinuje jejich nápady a názory. Je garantem, že plánovaná činnost je v souladu s celkovou koncepcí DD. Po skončení výchovného bloku hodnotí děti uplynulou dobu, splnění stanovených cílů, zdůvodňují si příčiny neúspěchů či úspěchů, hodnotí své chování i chování dospělých a vytyčují si cíle a úkoly pro další období. Děti v rodinné skupině se dále podílejí na tvorbě jídelníčku na dny, kdy probíhá vaření v rámci přípravy na život (zpravidla víkendy).

Připomínky a názory jednotlivců či skupin nad rámec rodinné skupiny je možno dále řešit buď individuálně s konkrétními vedoucími pracovníky, prostřednictvím vychovatelů nebo na setkáních dětí dětského domova („komunitách“), zpravidla 1x za měsíc.

Podmínky zacházení dětí s majetkem právnické osoby, která vykonává činnost zařízení

Děti jsou povinny šetrně, a způsobem vhodným a obvyklým, zacházet s majetkem i jim svěřenými věcmi dětského domova (§ 20, odst. 2, písm. a) zákona č. 109/2002 Sb., v platném znění).

Děti se podílejí na údržbě majetku dětského domova v rámci rodinné skupiny způsobem obdobným jako v rodině. Bez souhlasu službu konajícího pracovníka nesmí dítě majetkem dětského domova manipulovat – zejména jej pak přemisťovat, odnášet, rozebírat apod. Při poškození majetku a jemu svěřených věcí, popřípadě zjištění takového poškození, je dítě povinno tuto skutečnost neprodleně ohlásit službu konajícímu pracovníku příslušné rodinné skupiny dětského domova.

Při úmyslném poškození majetku dětského domova dítětem bude postupováno v souladu s platnou legislativou (dle výše způsobené škody: např. úhrada z vlastních prostředků, náprava škody v rámci pracovních činností, oznámení Policii ČR).

Smluvní pobyt zletilých nezaopatřených osob v zařízení

Dětský domov může poskytovat plné přímé zaopatření zletilé nezaopatřené osobě i po ukončení ústavní výchovy, připravující se na budoucí povolání, nejdéle však do věku 26 let. Tento pobyt je vázán podáním písemné žádosti dítěte před dosažením zletilosti o umožnění pobytu podle tohoto ustanovení a uzavření smlouvy o prodlouženém pobytu.

Ředitel dětského domova žádost posoudí na základě doporučení pedagogických pracovníků. V případě souhlasu uzavře ředitel domova se zletilou osobou smlouvu o prodlouženém pobytu.

Pobyt zletilé nezaopatřené osoby je podmíněn jejím řádným denním studiem, přípravou na povolání a dodržování vnitřního řádu Dětského domova, Rovečné 40.

O ukončení tzv. prodlouženého pobytu před řádným ukončením denního studia informuje zletilá nezaopatřená osoba ředitele zařízení písemnou formou.

V případě nedodržení smluvních podmínek a ustanovení tohoto vnitřního řádu ze strany zletilé nezaopatřené osoby, je ředitelem zařízení smlouva jednostranně ukončena. Délka výpovědní lhůty je stanovena ve smlouvě o prodlouženém pobytu.

Postup při podávání a vyřizování žádostí, stížností a návrhů řediteli, pedagogickým pracovníkům zařízení a dalším osobám a orgánům

Dítě umístěné v dětském domově má právo obracet se žádostmi, stížnostmi a návrhy na ředitele a pedagogické pracovníky zařízení.

Tyto může podávat:

- a) řediteli zařízení osobně v kanceláři ředitele domova (zpravidla dle domluvy)
- b) řediteli zařízení písemně prostřednictvím podatelny dětského domova
- c) příslušným pedagogickým pracovníkům osobně (zpravidla dle domluvy)
- d) prostřednictvím schránky důvěry

Vyřízení žádostí, stížností a návrhů podaných řediteli či pedagogickým pracovníkům dětského domova je vyřízeno bezodkladně včetně vyhotovení písemného záznamu.

Žádosti, stížnosti a návrhy adresované příslušným státním orgánům, orgánům územní samosprávy a právníkům a fyzickým osobám, jsou-li pověřeny výkonem sociálně-právní ochrany dětí může dítě odeslat prostřednictvím podatelny dětského domova. Tyto budou odeslány nejpozději následující pracovní den po jejich odevzdání pracovníkům dětského domova a to bez kontroly jejich obsahu a jsou evidovány.

6. Práva a povinnosti osob odpovědných za výchovu

Osoby odpovědné za výchovu dítěte mají právo :

- na informace o dítěti, a to na základě své žádosti,
- vyjadřovat se k návrhu opatření zásadní důležitosti ve vztahu k dítěti, nehrozí-li nebezpečí z prodlení a na informace o provedeném opatření,
- na udržování kontaktu s dítětem, nebrání-li tomu závažné okolnosti ohrožující dítě,
- na poradenskou pomoc zařízení ve věcech výchovné péče o dítě,
- písemně požádat ředitele zařízení o povolení pobytu dítěte u osob podle § 23 odst. 1 písm. a).

Osoby odpovědné za výchovu dětí umístěvaných do zařízení na základě rozhodnutí soudu mají zejména povinnost :

- při předání dítěte do určeného zařízení předat současně dokumentaci uvedenou v § 5 odst. 5
- zajistit doprovod dítěte mladšího 15 let v případech postupu podle § 23 odst. 1 písm. a) a § 24 odst. 6 písm. a), popřípadě požádat písemně v této věci o jiný postup
- seznámit se s vnitřním řádem zařízení a dodržovat jeho ustanovení
- oznámit bezodkladně zařízení podstatné okolnosti pobytu dítěte u nich, týkající se zejména jeho zdraví a výchovy
- předat dítěti umístěnému do zařízení na základě jejich žádosti finanční částku jako kapesné ve výši stanovené v § 31
- hradit náklady na zdravotní péči, léčiva a zdravotnické prostředky poskytnuté dítěti, které nejdou hrazeny ze zdravotního pojištění, pokud byly poskytovány na jejich žádost

7. Úhrada nákladů na péči o děti v zařízení

Příspěvek na úhradu péče poskytované dětem a nezaopatřeným osobám v zařízení se řídí příslušnými zákonnými ustanoveními § 27 až § 30 zákona č.109/2002 Sb., v platném znění.

Vydání rozhodnutí

Výši příspěvku a podíl rodičů na jeho úhradě v jednotlivých případech stanoví ředitel dětského domova rozhodnutím ve správním řízení.

Rodiče se ve správním řízení mají možnost před vydáním rozhodnutí vyjádřit k podkladům rozhodnutí, ke způsobu jejich zjištění, popřípadě navrhnout jejich doplnění.

Toto mohou učinit:

- a) nahlédnutím do spisu týkajícího se dané věci v kanceláři účetní - hospodářky Dětského domova, Rovečné 40, v pracovní dny od 8 do 15 hodin
- b) telefonicky na telefonním čísle dětského domova – 566 574 141
- c) písemně na adresu Dětský domov, Rovečné 40, 592 65 Rovečné, a to ve lhůtě do 10 dnů od obdržení oznámení možnosti seznámení se s podklady rozhodnutí.

Způsob odvolání

Proti rozhodnutí ředitele dětského domova se lze odvolat do 15 dnů ode dne jeho doručení, ke Krajskému úřadu Kraje Vysočina, Žižkova 57, 568 03 Jihlava, a to podáním učiněným u ředitele Dětského domova, Rovečné 40.

8. Postup zařízení při zajištění bezpečnosti a ochraně zdraví

Zdravotní péče a zdravotní prevence

Zdravotní péče o děti v dětském domově je zajišťována především prostřednictvím příslušných zdravotnických zařízení.

Zdravotní prevence je zajišťována v rámci jednotlivých rodinných skupin příslušnými pracovníky, popřípadě v součinnosti se zdravotnickými zařízeními.

S případnými předpokládanými lékařskými zákroky či hospitalizací dítěte ve zdravotnickém zařízení je bezodkladně, příslušným zaměstnancem, seznámen ředitel domova, tato skutečnost je zaznamenána do knihy denní evidence rodinné skupiny. Ředitel dětského domova následně tuto skutečnost projedná se zákonnými zástupci dítěte, popřípadě s jinými osobami, kterým bylo dítě svěřeno do výchovy příslušným orgánem. Jedná-li se o akutní lékařský zákrok či hospitalizaci, ředitel zařízení o něm bezodkladně písemně informuje osoby uvedené v předchozí větě (§ 2 odst.9) vyhlášky č.438/2006 Sb., v platném znění).

Prevence rizik při pracovních činnostech

Prevence rizik při pracovních činnostech je zajišťována především příslušným službu konajícím pedagogickým pracovníkem.

Zaměstnanci jsou při nástupu do pracovního poměru v dětském domově poučeni v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví zaměstnanců i dětí svěřených do péče dětskému domovu. Školení v oblasti BOZP je pak následně prováděno ředitelem zařízení popřípadě oprávněným pracovníkem v pravidelných intervalech v souladu s platnou legislativou.

Děti jsou v pravidelných intervalech poučeny o bezpečnosti a ochraně zdraví při pracovních činnostech, o tomto poučení je proveden písemný záznam do knihy denní evidence. Před zahájením příslušné pracovní činnosti je službu konající zaměstnanec povinen děti opětovně poučit o způsobu vykonávání činnosti, případně o způsobu použití nástrojů, náradí apod., a dále o možných rizicích při vykonávání činnosti. Zaměstnanec je povinen ověřit informovanost dětí. V případě ohrožení bezpečnosti zdraví a bezpečnosti dětí či zaměstnanců je zaměstnanec povinen pracovní činnost zrušit, přerušit či zakázat a informovat příslušné

zaměstnance tak, aby příčiny ohrožení byly neprodleně odstraněny (o této skutečnosti provede záznam do knihy denní evidence).

Ředitel zařízení zodpovídá za pravidelné provádění kontrol a revizí dle platné legislativy.

Postup při úrazech dětí

Při vzniku úrazu poskytne přítomný zaměstnanec nezbytnou první pomoc a základní ošetření (lékárničky jsou umístěny na služebně vychovatelů. Dle potřeby zajistí přivolání rychlé lékařské pomoci, další lékařské ošetření (§ 2 odst.9) vyhlášky č.438/2006 Sb., v platném znění).

Všechny úrazy dětí jsou evidovány v knize úrazů, nejpozději do 24 hodin od okamžiku, kdy se školské zařízení o úrazu dozví. Jde-li o úraz, který způsobil, že se dítě neúčastní činnosti školy nejméně jeden den, kromě dne, kdy k úrazu došlo, je o výsledku šetření sepsán následně po ohlášení úrazu záznam o školním úrazu na stanoveném tiskopise.

Knihy školních úrazů jsou uloženy na služebně vychovatelů na přístupném místě u lékárničky. Za vedení knihy úrazů je zodpovědný zástupce ředitele. Kontrolu provádí pravidelně ředitel dětského domova.

Zaměstnanci do knihy školních úrazů zapisují každé zranění – úraz, ke kterému v objektu a na pracovištích DD, na vycházkách apod. došlo a bylo jim oznámeno. Každé dítě je povinno bezodkladně oznamovat příslušnému pedagogickému pracovníkovi svůj úraz, pokud mu to jeho zdravotní stav dovolí, a úraz jiné osoby, jehož byl svědkem, a spolupracovat při vyšetřování jeho příčin.

V knize úrazů se uvede:

- a) pořadové číslo úrazu
- b) jméno, popř. jména, příjmení a datum narození zraněného
- c) popis úrazu
- d) popis události, při které k úrazu došlo, včetně údajů o čase a místě události
- e) zda a kým byl úraz ošetřen
- f) podpis zaměstnance, který provedl zápis do knihy úrazů
- g) další údaje pokud jsou potřebné k sepsání záznamu o úrazu

V knize školních úrazů se vede evidence všech úrazů dětí, i když jimi nebyla způsobena pracovní neschopnost – nepřítomnost ve vyučování.

Záznam o úrazu se vyhotovuje:

- a) jde-li o úraz, jehož důsledkem byla nepřítomnost dítěte ve škole nebo školském zařízení
- b) jde-li o smrtelný úraz

Záznam o úrazu se vyhotovuje na formuláři, jež je přílohou příslušné směrnice.

Záznam o úrazu se vyhotoví i v případě že úraz nezpůsobí nepřítomnost ve škole či školském zařízení pokud je pravděpodobné, že dítěti bude poskytnuta náhrada za bolest a ztížení společenského uplatnění způsobené úrazem.

Úraz se hlásí:

- a) zákonnému zástupci
- b) v případě, že zjištěné skutečnosti nasvědčují, že v souvislosti s úrazem byl spáchán trestný čin nebo přestupek místně příslušnému útvaru Policie ČR
- c) pojišťovně, se kterou má zařízení uzavřenou pojistnou smlouvu pro případ odpovědnosti za škodu vzniklou na životě a zdraví dětí

Záznam o úrazu, jehož důsledkem je nepřítomnost dítěte ve škole, nebo je pravděpodobné, že mu bude poskytnuta náhrada za bolest a ztížení společenského uplatnění zasílá školské zařízení za uplynulý měsíc, nejpozději do pátého dne následujícího měsíce:

- a) zřizovateli
- b) zdravotní pojišťovně dítěte
- c) příslušnému inspektorátu České školní inspekce

Záznam o smrtelném úrazu zasílá školské zařízení do 5 pracovních dnů po podání hlášení o úrazu (viz výše):

- a) zřizovateli
- b) zdravotní pojišťovně dítěte
- c) příslušnému inspektorátu České školní inspekce
- d) místně příslušnému útvaru Policie České republiky

Postup při onemocnění dětí

V případě onemocnění dítěte je bezodkladně zajištěno lékařské vyšetření v příslušném zdravotnickém zařízení, popřípadě je přivolána rychlá lékařská pomoc. Doprovod k lékařskému vyšetření a následný dozor při onemocnění dítěte provádí pedagogičtí pracovníci v rámci příslušné rodinné skupiny dle rozpisu směn stanoveným ředitelem zařízení. Při ošetřování dítěte se postupuje dle pokynů ošetřujícího lékaře. O onemocnění, pokynech ošetřujícího lékaře, podávání léků a dalších důležitých skutečnostech se vede přesná evidence v knize denní evidence rodinné skupiny. V případě potřeby ředitel zařízení informuje zákonné zástupce dítěte či jiné osoby odpovědné za výchovu.

Postup při intoxikaci dítěte alkoholem nebo jinými návykovými látkami (viz. Příloha 2)

Při podezření intoxikace dítěte alkoholem nebo jinými návykovými látkami je dítě povinno podrobit se na výzvu ředitele příslušným vyšetřením (§ 20 odst.2 písm. f) zákona č.109/2002 Sb., v platném znění). O situaci je proveden zápis do knihy denní evidence. Další postup je projednán ředitelem zařízení s pedagogickými pracovníky příslušné rodinné skupiny, zástupcem ředitele, psychologem či dalšími odbornými pracovníky.

Postup při sebepoškození dítěte nebo sebevražedném pokusu (viz. Příloha 2)

Při sebepoškození dítěte, či jeho sebevražedném pokusu, je neprodleně kontaktována lékařská pomoc, popřípadě policie ČR, následně ředitel zařízení. O mimořádné události je službu konajícím zaměstnancem vyhotoven zápis do knihy denní evidence a knihy úrazů. Ředitel zařízení v součinnosti s příslušnými pedagogickými pracovníky kontaktuje a spolupracuje s odbornými pracovníky (ošetřující lékař, psycholog, psychiatr apod.).

Postup při agresivitě dítěte, kterou ohrožuje zdraví a životy jiných nebo vlastní (viz. Příloha 2)

Při agresivitě dítěte, která bezprostředně ohrožuje zdraví a životy jiných nebo vlastní, je neprodleně kontaktována lékařská pomoc popřípadě police ČR. V co nejkratším možném termínu je o situaci informován ředitel zařízení. O mimořádné události je službu konajícím zaměstnancem vyhotoven písemný záznam - zápis do knihy denní evidence, v případě zranění také do knihy úrazů. Ředitel zařízení, v součinnosti s příslušnými pedagogickými pracovníky zařízení, kontaktuje a spolupracuje s odbornými pracovníky (ošetřující lékař, psycholog, psychiatr apod.).

